Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 7 сентябрь, 1976 шу. • № 109 (5620). • Мах 2 кеп.

НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА КЪАМАЬЛ

Деза новкъостий! Эггара хьалха мукъаба сона шуга, республика берригача коммунисташкей къахьегамхошкей вай парте Центральни Комитета Политбюрогара моаршал дала а шун болх дика чакхбалар лоьш ловца баккха а. (ТIоараш тох).

Шун республика партийно-боахама совещане балха юкъе дакъалаца се хьехарах аз баркал оал Казахстана Компарте Центральни Комитета, новкъоста Кунаевна шийна. (ТIоараш тох).

Новкъостий! Таханара Казахстан — из я Советски Союзе эггара дукхагIа ялат доаккхачарех керттера яр, мехка йоккхагIйола хьайбай боахама база. Таханара Казахстан — уж я бIаьш вай ханара промышленни предприятеш, мохк экономически дегIабоалабеча доккха дакъа юкъекхухь цар. Казахстан — уж ба эзараш Iилмахойи культура деятелаши, цар кхоллама бе а боагIаш мах бу деригача советски халкъо. (ТIоараш тох).

Укх зале гулбеннаб цар гIулакхех а беча балхах а республика дегIаахара темпаш а хьисап а дукхагIча даькъе тийша бола нах. Цудухьа укхаза дергдола къамаьл алхха принципиальни мара. боккъонца партийни къамаьл мара хила йиш йолаш дац.

Вай ерригача парте а халкъа а балха тIехь, хIаьта кхетадеш ма-хиллара, Казахстана коммунистий а берригача къахьегамхой а балха тIехь хIанз керттердар фуд аьлча, из да XXV съезда решенеш кхоачашъяр. 1980 шу хьатIакхоачаш мехка халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш кхоачашдар.

Укх гарггарча пхе шера вай кхача дезаш йола лакхале, аз-м аргдар, дикка йоккха я. Цудухьа кхы а дикагIа хеташ ала йиш я бIарчча хьайицача из болх вай дика дIаболабаьб, аьнна. (ТIоараш тох).

ПланагIа 4.3 процент хила езача мехка гIолла ворхI бетта промышленни продукци тIакхийттай пхи процент гаргга. Планал совгIа йиъ миллиард сомал совгIа промышленни продукци маьхала яьккхай.

Плана тIа белгалдаьчул дикка доагор, металл. электроэнерги, химически машинаш ечеи промышленноста продукци кхоач хIанз мехкага.

Во хьоккамаш даьхадац наха бахача эша товараш хьадеча а. Ховш ма-хиллара, планагIа 1976 шера 2.7 процент тIакхета дезаш дар уж. Ма-дарра аьлча, уж товараш арахецилга бIарчча хьайицача ворхI бетта 3,4 процент дегIаденад, хIаьта культурно-бытовой гIулакхаштеи вахача моттиген эша хIамаш хьаелга — 7 процент. Кlезиг-дукха тоаденнад балха дикала хьокхамаш а. Къахьегама овсарле 3.3 процент лакхъеннай. Соахкарчул цхьа миллиард сомал совгIа дукхагIа кходаьд промышленни продукци хьаярга дIадодар.

Ма-дарра аьлча, новкъостий вай йиш я 1976 шера промышленни производство дегIайоалаяра заданеш тIехкхоачашъергья аьнна ала. (ТIоараш тох).

Кхетадеш ма-хиллара, дерригта а дешаш цхьан тайпара толаме къестадеш дац. ТIехьаюса участкаш а я. Халахете а, дуккха моттигаш я дикален эффективностен декхар керттерчарех ца лоархIаш. Из ала доагIа Казахстана промышленностах а.

Шун толамаш кIезигде безам бацар са. Уж, шеко йоацаш, долаш да. Планал совгIа яьккхай дукха газ, электроэнерги. укхаза цох дийцар новкъоста Кунаева, минеральни удобренеш. цемент, трикотажни швейни хIамаш, кога гIирс, кхыйола продукци. Цох доккха баркал хилда шоана. (ТIоараш тох).

Долчча бесса аьлча, шоана хозахет тIоараш детташ, хIаьта сона хозахет оаш деттача тIоарашка ладувгIа. (ТIоараш тох).

ХIаьта хIанз дувцаргда вай шоана а сона а дукха чам боацача хIамеех.

Казахстана промышленносте эсала лакхлу къахьегама овсарле. Укх шера ворхI бетта 1,1 процент мара лакхъеннац из. ХIаьта из ма-бий производства эффективноста керттерча хьокхамех цаI.

Фу хиннад дегIаахара темпах? Соахка ворхI бетта хиначунца нийсдича укх шера ворхI бетта промышленни производство алсамъяьннай 2,8 процент. Шера плана заданел кIезигагIа хул из.

Уж факташ шоана йовзаь я. Теша лов республика партийни организаце де мел дезар дергхиларах а шу чакхдалалехьа из хьал тоадергхиларах а.

Новкъостий! Шоана дика хов хаоттама хьалаш аьтгув боацаш хилар бахьан долаш вай юрта боахама нийслагIча пятилетке мел чIоагIа халонаш ла йийзар, къаьстта а соахка. Цхьабакъда вай вIаштIехьдаьлар мохк дегIаухилга боаррамагIа леладелга, халкъа вахара лерттIа хьалаш хулийтилга Iалашде. (ТIоараш тох). Из бахьанце доагIача тайпара сий де деза колхозни ахархойи болхлой классел, вай ерригача парте. (ДIаьхдаь тIоараш тох).

Ер шу, иттлагIча пятилетка хьалхара шу, бIарчча хьайицача юрта боахама къахьегамхой хьинар чIоагIа айденнача хьалашка дIадоладеннад.

Керттердар да хьайбай боахама вай доккха зе ца кхетийтилга, цу гIулакха дукха низаш тIадахийта а чIоагIа къахьега а дийзар, цо дIадийхар дуккха а цIенхаштта гIулакхаш чакхдоахилга. ХIанз мехка соахкарчул дукхагIа да хьайбаш, дийбад цетта доахан. ГIулакхаш тоалуш доагIа коа тIара оалхазараш, жа, хьакхарч лелаеча а.

Дулхи шурей йоаккхилга соахкарча боарамга хIанз дIакхаьча деце а бакъда догдоахийла я шу чакхдовлаш гIулакхаш дикагIча оагIорахьа тоалургхиларга. ХIаьта из Iалаьмате чIоагIа эшаш да, хIана аьлча цхьайолча моттигашка баха нах дулхаца, хьайбай боахама кхыйолча продукташца а Iалашбеча кхоачамбоацараш доландаь.

ХIанз хьатIаэттай юртбоахама балхаш чакхдоала эггара низкъалагIа йола ха, цун итогаша хьагойтаргда юрт шу чакхдаларга мишта хьатIакхоачаргья. Даим а оптимист хила веза. Сона хет, юкъера хьайицача юрто во толамаш доахаргдац, аьнна. (ТIоараш тох).

Парте Центральни Комитето оперативно доккхий гIулакхаш чакхдаьхад ялат чуэцара кхы тIа ресурсаш оарцагIъяхара. Укхаза даьр фуд аьлча, из да ханал хьалха техника ялар, цхьан районашкара кхыча районашка комбайнаши грузовой автомобилаши хьожаяр, армейски транспортни подразделенеш оарцагIъяхар, иштта кхы дIахо а.

Укх шера бIаьсти тIехьаьлар, хIаьта ахка массазарчул шийлагIа хилар. Цо кIезига халонаш дукъалъяханзар. Цхьабакъда, моттигашкарча новкъосташа яхачох ялата, шекара свеклай, ганарии, боамбе хьувкъам во ца хила мегаш ба.

ХIанзарчоа хоадамболлаш йола цифраш ювцаргьяц аз. Халкъо нийса оал: кхай тIара дар дац ялат, ялат да чудека дIаотталаьр. Шоана массарел дикагIа хов из иштта долга.

Хьадувла, халкъа хьакъал дола уж дешаш ларде а лийца дувцаргда вай хьалкхедар сиха а доа ца деш а чуэцарах дола дош. Из атта декхар дац: мехка дуккхача районашка дийлхача догIаша Iодувшадаьд ялаташ. ХIаьта а таханарча дийнахьа ахенел совгIа дола ялат хьекхад. Хьувкъам гIадвугаш ба. Цо хьахьокх укх шера мохк ялат долаш хургболга. (ДIаьхдаь тIоараш тох).

Белгалдаккха деза, моттигашкарча партийни, советски боахамеи органаша юкъара паччахьалкхен декхараш кIоаргга кхетаделга, къахьегамхой оарцагIбаха царна ховлга.

Боккхача лоархIаме хилар нийсъеннача халонашта духьала хьинар ца кходеш къахьегара, лакха сакхетами говзали оттаяра, еррига уборочни конвейера болх кхетамца вIаштIехьбаккхара тIехьа кубански ахархоша баь тIахьсхам. Краснодарски края къахьегамхоша, ховш ма-хиллара, паччахьалкхен амбарашка чутасса лаьрхIад 4 млн. 400 эзар тонн ялат. ХIаьта шоай декхар толаме кхоачаш а ду.

Кубанций тIахьехам шерра хьал а лаьцаб, кхетабеш тIа а лаьцаб. ЦхьоалагIа сентабрь хьатIакхоачаш 22 союзни автономни республико, 41 крайси областои тIайицад паччахьалкхенга ялат дохкара доккхагIа дола декхараш. Царна юкъе я пхи миллион тонн ялат, е хьалхагIа тIайицача декхарел 1 млн. 200 эзар тонн дукхагIа дохкарца Даьхе гIадъяга лаьрхIа Оренбургски область, лийрхIачул 950 эзар тонн дукхагIа дохка дага я Волгоградски область, Пензенски Рязански областаша хIаранс 350 эзар тонн ялат дукхагIа дохкаргда.

Мехка ялата ресурсаш Iоаеча юкъе цу республикаша, краяша, областаша алхха совнагIа лаьца дакъа ах миллиард пунт совгIа хургда. (ТIоараш тох).

Белгалдаккха догдоагIа, Азербайджански ССР-о, Полтавски, Харьковски, Белгородски, цхьайолча кхыча областаша парте Центральни Комитетага хIанзле а паччахьалкхенга ялат дохкара тIайица хинна доккхагIдола социалистически декхараш толаме кхоачашдарах хоам баь хилар. (ТIоараш тох).

СовнагIа декхараш тIайилу юртбоахама продукце кхыча тайпашта а. Укх шера паччахьалкхенга 5 миллиони 200 эзари тонн, бIарччача планал миллион тонн дукхагIа шекара свеклаш йохка лаьрхIад Воронежски областа юрташкарча къахьегамхоша. Дика мулаш белгалдаьд Украина, Молдаве, Российски Федераце дуккхача областий свеклаш лелаераша. Денгара ди массаза доал шерлу из патриотически болам, хIаьта из чIоагIа къоабалбеш тIаэцеи массе оагIорахьара хьаллацен боагIаш а ба. (ДIаьхдаь тIоараш тох).

Ялат, кхыйола кхачан продукташ, новкъостий, моллагIча мехка рузкъан керттерча хьокхамех цаI хила а хиннай, хIанз а я. Владимир Ильич Ленин ший хана цкъа белгалдаьха Iийнавац продовольстви социалистически экономика хьалъеча, политически боахамеи декхараш кхоачашдеча Iалаьмате боккхача лоархIаме хилар. Цо яьхад, «боахама бокъонца йола лардаш — из продовольственни фонд я... Цу тайпара фонд ца хуле, хилча дика хетилга мара кхы хIама дусаргдац социалистически политиках» (ПСС, 5-гIа изд., т. 42, оагI. 150).

Уж ленински дешаш массаза а дагакхаба деза вай, коммунисташа. Iоаньча опытах хаданза ког гIортолга е, дIаихача шерашка хийнараш теркалде деза.

Цхьабакъда цкъаза хеталу, хаоттамга диллача аьттув боацаш долча хьалаша, масала, ялаташ чуэцача хана, цхьаццабараш де хIама доацача боах аьнна. Вай кадрашта уж духхьашха нийслуш санна. Ялат Iоджад — стеблеподъемникаш яц. ТIаьда ялат доагIа кхай тIара — кIал оттаде кхоалленаши докъаде агрегаташи тоъац.

Фронтовикашта хов: наступлени кийчъеча хана хила тарлуча вариантех эггара халагIа яраш теркалъю. Иштта из де деза юрта боахаме я, IаламгахьаратIаотта тарлуча моллагIча халонашта духьала отта хьалхагIе я деза кийчдала деза. Факташ белгальяхарах кховчам я баь Iер духьа дувцац из цу хьакъехьа. Укх зале багIарех хIаранс сакхув хургда, болх дикагIа бе йиш хиларах, боахама кулгал дикагIа де йиш хиларах.

Парте XXV съезде вай дIакхайкадаьд ялат доаккхилга тар ма лу дукхагIа низаши ресурсаши тIаерзае езаш, партийни организацей, Iилмахойи специалистийи, колхозхой, совхозий болхлой, заготовителий, мелиораторий, юрта техника, удобренеш, кхыйола средствааш лоаттаеча промышленни предприятеи коллективай уйла тIаяхийта езаш йола вай балха лоархIаме участок хилар.

Цу лоархIамеча участке оаш беча балхах хьахиннараш боккха политически, белгала ерригача паччахьалкхенна лоархIам болаш да. Ялаташ чуэцар — из партенеи халкъан хьалхашка республиканенски партийни организаце луш йола цIенхаштта экзамен я.

Мехко доккха новкъосталдаьд Казахстана. Эскарера 55 эзар грузовой машин яйтай укхаза. Промышленносто ханал хьалха яйтай эзараш грузовикаш, ялат чуэца комбайнаш, кхыйола техника. Ялаташ чуэцача дакъа лаца кхыча республикашкара боагIаргба 12 эзар гаргга комбайнераш, профтехучилищашкара 13 эзар дешархо, ши эзар совгIа ялат докъадераш, лаборанташ, кхыбола квалифицированни болхлой. Лоаца аьлча, оалаш ма-дарра, тхоай хур-могар даьд. (ТIоараш тох).

Цу доккхача новкъосталлах дикеи эффективнои пайда эцарах латт декхар. ХIанз кхашка барашка атта хьал дац. ДукхагIа йолча хана дийнахьа а буc а бу цар болх. Кхы Iа яха хоза латташ хаоттам а бац. ХIаьта а хьинар ца кходеш, безам тIабахийта, турпалаша санна болх бу наха. (ДIаьхдаь тIоараш тох). Цу деррига хIамаша дог тешаду, хьувкъам бахьан долаш латтача къовсаме республика къахьегамхой торг хиларах. (ДIаьхдаь тIоараш тох).

ДIаяхача пятилетка шера юкъера лаьрхIача паччахьалкхен амбарашка 750 миллион пунт чутоссар Казахстана ялаташ кхедераша. Шозза — 1972-чеи 1973-чеи шерашка миллиарда боарамга а кхаьчар республика. Шуццига хьакхаьчачул тIехьагIа тахан дасавьшпав со новкъосташца Кунаевца, Ашимовца, обкомий дуккхача секретарашца къамаьл даьд аз, циггара са дог тийшад: Казахстано укх шера а, иттлагIча пятилетка хьалхарча шера, Даьхе гIадъюгаргья — цхьа миллиарди бIаь миллиони пунтал кIезигагIа доацаш ялат дохкаргда паччахьалкхенга. (ЧIоагIа, дIаьхдаь тIоараш тох). Уж предложенеш хьаллоацар малав, новкъостий? (Залера цIогIарч тох: Массава а!»). Шу ца цхьана цу гIулакха гIадваха ва со, новкъостий! (ДIаьхдаь тIоараш тох).

Казахстански миллиардо хьахьокх республика болхлоша, колхозхоша, интеллигенце шоай са ца кходеш хьега къа, коммунистий, Советски Союза Коммунистически парте деналечен тешамечеи отряда авангардни лоархIам. (ДIаьхдаь тIоараш тох).

КарагIдаьннача хIамаша чулацара кеп йолаш я хIанз парте юрта чакхйоаха политика, царна юкъе шаьра бIаргагу цун хIара звеной — боахамий юкъарчеи агропромышленнии кооперироване ларда тIа производствана еча мелиораце, химизаце, механизаце, специализаце, концентраце — лоархIами юха хьалури. Дог тешадеш хьахьокх из шун республикерча данеша а.

Итт шера юкъедоаладаьд 571 эзар гектар хий декха лаьтташ, хий тIадигад 54 миллион гектар даьгIенашта. Республике хий декха лаьтташ хIанз укх сахьата дукха деце а — оахача лаьттаех 4 процент, — цар тIа лакха хьувкъам кхебу ала йиш йолаш деце а, лаьтташцара йоалача ерригача продукцех пхелагIа дакъа хIанзле а лу цар.

Дукха ха йоапиаш цхьа дика соцам тIайицаб вай иттлагIча пятилетке мелиораци яра плана хьакъехьа а хий дехкачен докъадаьчен лаьттаех пайда дикагIа эцара чакхдоахаргIолча гIулакхий хьакъехьа а. Цу тIа чакхдоахаргдолча организационни технически гIулакхашца цхьана, хьаьнпад, малагIа продукци, мел яккха еза, вешта аьлча программа ший маIан долаш я. Декхар оттадаьд пятилетка чакхйоалаш лаьттанцара йоаккхача продукце кхоалагIча даькъал кIезигагIа йоацар мелиораци яьча лаьтташ тIара йоаккхилга Iалашде. Ишта я хIанз вай декхарий масштаб.

Казахстана кхашка болх беш я К-700, К-701 яха низ бола эзараш трактораш, кердагIа йола комбайнаш, кхыйола хIанзара техника. ДIахо а ийлургба механизаци яра боарам. Казахски аренашта низ болагIа йола техника лоаттаяр — юрта боахама балха овсарле айергйолча керттерча хьалех цаI.

Укх тIеххьарча шии пятилетке Казахстане цкъан ахаззеи — шоззеи ахаззеи дукхагIа пайда эц боамбе. шекара свеклай, дуга, коартолий кхашка еттача минеральни удобренеех.

Халахете а, хIанз укх сахьата эшшача боараме минеральни удобренеш телац вай Казахстана ялата культураш тIайолча Iалаьмате дукхача лаьтташка тесса. Юххера а вай кхоачашде дезача лоархIамеча дешаех цаI из да. (ТIоараш тох).

Боккха лоархIам болаш да эрозех лаьтташ лорадар, къаьстта а мехка къулбехьарчеи малхбоалехьарчеи районашка. Цу дешах лаьца укх деношка решени яьй парте Центральни Комитето. ИйслагIча пятилеткечул шозза дукхагIа а Керттерча лостамашка белгалъяьчул кхоалагIа дакъа гаргга дукхагIа а эрозена дуьхьалара техника хьае йиш хулийташ йола ресурсаш лехай вай кхы тIа а. ХIаьта хIанзарчоа из а доккха хIама да.

Республике. берригача мехка а санна, эргайоахаш тоаю колхознии совхознии производства организационни формаш. Боахамий юкъарча ларда тIа хьаю хьайбаш чуоттадаь дорстадуи доажадуи предприятеш. Из прогрессивни процесс тIатIа дукхагIа чуйолаш латт юрта боахама кхыча доакъошка а.

Цу тайпара, практически хIанзле а дика чIоагIа лард еллай юрта боахаме керда мулаш дахара.

Ялат дукхагIа даханза дарг ца хиларах дола дош юха а кердадоаккхаш, белгалдаккха безам бар са, мехка эшар алхха ялат хинна ца Iеш, дикеи шерра ассортимент йолеи ялат хилар. Казахстана къаьстта а лоархIаме да из. Кийчдеш долча дерригача кIих ахенел кIезигагIа доацаш дар цун низ болен чIоагIен сорташ хилийта гIертанза даргдац. Вешта гречиха, борц, дуга, ялатийна лаьрхIа хьажкIаш дукхагIа яхара хьакъехьа а да деш дола къамаьл.

ДагадоххарагIа аьлча, хий декача лаьтташка дIаювча хьажкIий хьакъехьа. ХIанзчул массехк шу хьалхагIа мара доацаш Узбекистанерчул 10—12 центнер дукхагIа ялат доаккхар хIара гектара тIара Казахстана колхозашеи совхозашеи. Соахка Узбекистане хIара гектара тIара 54,2 центнер, вешта аьлча шун республикечул 18 центнер дукхагIа ялат даьккхад Цу деша вай е йоагIча тайпара уйлае еза аьнна хет сона. Из шоана лертIадоаккхалургдолгах дог тийша ва со. (Нов. Кунаев: «Из лертIадоаккхалургдолаш да»). (ТIоараш тох).

Бакъдар аьлча, вай реалисташ а да, кхета а ду: вай юрта боахам хаоттама хьалаша кIезигагIа Iоаткъам бергболаш хилийтара хIанзчул тIехьагIа бе безаш чIоагIен дукхен болх ба. Юрта капитальни вложенеш. техника. удобренеш, кхыйола средствааш дукхагIа мет тел, ирагIа отт декхар — царех эффективнегIа пайда эцар духьа. дIадахийтар дукхагIа юхаметтаоттийтар духьа массе метте къовсам лоаттабе.

Партийни организацеша дукхагIа йоахо е еза паччахьалкхено хьахьожадаьча ахчах, материальни кхоачамех хIара колхозе, совхозе, районе, областе ма-могга дукхагIа пайда эцийтара.

Сона еннай справка тIеххьарча итт шера Казахстана колхозашкеи совхозашкеи къахьегама фондовооруженность 2,2-зза лакхъеннай аьнна. Цунца цхьана къахьегама овсарле кIезига лакхлу.

Тхона-м хов из объективни бахьанашца дувзаденна хинилга а. Бакъда алхха из бахьан долаш гIулакх иштта эттад ала йиш яц. ЛерттIа къоастаде деза из дош, ийбе беза лаьттан органий, колхозийи совхозийи кулгалхой бехктокхам, чIоагIбе беза партийни организацей тIахьожами влияни.

ЧIоагIа кхомбелга, хьурмат делга, хIара машинах, мелиорировании лаьттай хIара гектарах, удобренеи хIара тоннах дукхагIа пайда эцилга Iалашдар юрта боахам толамца дегIабоалабара лоархIамегIа дарех гIулакх хила а хиннад хIанз долаш а да. Уж дерригаш, новкъостий, кIоаргга партийни декхараш да.

Казахстана ира проблема йолаш юе механизаторашии кхыбола массови профессеш йола болхлойи тоъаш ца хилар. Эшаш йоли кадраш кийчъярал дикка сихагIа лел колхозашкеи совхозашкеи трактораш, комбайнаш, грузовой автомобилаш, чоалхане оборудовани дукхагIа Iоаелга.

ТIеххьарча пхе шера юрта боахама трактораш лоаттаелга 20 процент лакхденнад, комбайнаш — цкъан ахаззеи. грузовой автомобилаш — шозза гаргга, хIаьта трактористаш, комбайнераш, шофераш 14 процент мара тIакхийттабац. Цхьан сменагIа лерттIа болх бе а машинно-тракторни парка укомплектовани яиза совхозаши колхозаши а йолаш я. Цу дерригех чIоагIа зе хул республика а берригача мехка а.

Цудухьа цIаькхаза а керда даккханза валац со: юрта механизаторий кадраш кийчъелга, керттерча даькъе — уж дIачIоагIъелга — партийни, советски, боахама, профсоюзни организацей балха тIехь лоархIамегIа ярех участок я. ХIанзарча техникаца болх бара кагий нахи мехкарийи юкъе озара даькъе дукха хIама де йиш йолаш а декхарийла а я вай сийдола комсомол.

Укхаза са хьоахае безам ба цхьаькха проблема — республика хьайбай боахам кхы а сихагIа дегIабоалабелга. Цу участке дика гIулакхаш карагIдувлац ала йиш яц. Уж долаш да, дикка доккхий а долаш. Цуна оаха мукIарло ду, цуна мукIарло ду мехко а. Масала, юкъера лаьрхIача шера доаккха дулх тIеххьарча пхе шера 21 процент тIакхийттад.

Бакъда хьайбай боахама проблемага хетаргахьа кIоарггагIа хьажа деза. Сона дага доаллар да. эггара хьалха, из дакъа тешшаме дегIадоагIаш ца хилар, хьайбаш а цар продуктивность а кIезиглуш а моттигаш нийслуш хилар, вешта аьлча хьайбай боахам экстенсивно лелабара гIо деш яраш санна йола явленеш.

ХIанз а хьайбай боахама доакъара база ларде латт гектара кIезига продуктивность йола эрий тIаьлънача баьций даьгIенаш. Аьлча кхоачам ба царех гектара тIара дукхагIйолча хана 3—4 центнер мара йол ца йоаккхилга. Цу тайпара хьал дIахо хуле республика хьайбай боахам ше латтачара меттахьа баргбац. Из айбе хала хургда.

ТIатеIIа а цIенхаштта а дедезаш да эрий тIаювлача баьций даьгIенаш тоаелга, Иртыша а кхыча хиний а йистош карасрзаелга. лиманашка йол хьакхар шерделга, мадарра аьлча бокъонца йола культурни баьций аренаши, даьгIенаши хьае долалулга.

ДаьгIенашка хий дилларан царна хий хьатIадоаладаран йоккха резерв я лаьттан кIалара хиш. Iилмахоша хоам ма-барра, алхха хIанз Iомаяь йола запасаш тоъаргъяр Казахстана 5 миллион гектара тIа хий диллеи 150 миллион гектар юртбоахама лаьтт та хий хьатIадоаладеи. Лаьттана кIаларча хих пайда эцара йоккхий торонаш я яхача дешаш тIара хоадам болча гIулакхаш тIа довлара, бокъонца бакъйола лаьрххIа программа вIаштIехьъяккхара, из боккхача лоархIаме йола проблема кхоачашъяра дош дикача практически ларда тIа оттадара ха хьатIаэттай, хетаргахьа.

Эггара дарегIа дола доакъараш лу йоккхий естественни даьгIенаши цонаши овлангара тоаяра тIадерзадаь гIулакхаш чакхдахарал совгIа порядок оттае еза кхай тIа доакъар кийчдеча а.

Къамаьл сенах да аьлча, из да цхьан шереи дуккхача шерашкеи тIаювлача баьцаша дIалаьцача 20 процент лаьтташ тIара, хIанз санна гектара тIара 8—10 центнер а йоацаш, эггара кIезигагIа хилча 2—3-зза дукхагIа гектара тIара йол яккхарах. ТIаккха кхашка из кхеелга пайда луш хургда.

Ши дош белкови доакъар санна йолча проблемах а. Из кхоачашъяра наькъаш тайп-тайпара да. Шун хьалашка боккха лоархIам болаш да люцерна кхеяр. Цхьабакъда иштта теркам тIабахийта беза соя кхеяра а. Соя Казахстане хьахила йиш йолаш а я хьахила езаш а я. ХIаьта башха-дика белкови доакъар да. (ТIоараш тох. Зала чу хьахоз: «Бакъда»).

Сона дийцад Алма-Атински Талды-Кургански областашкарча хьалха латтача боахамашка гектара тIара 20-а совгIа а центнер соеи кхеш чуэцъяхаш. Хьагучох, дуга проблема хоачашъеш санна, теркам тIабахийтаи лоарзагIа ца доалаши къоастаде деза вай соя кийчъяра дешаш а.

(Йистедоалар 2-ча оагIо тIа).

КАЗАХСТАНА ПАРТИЙНО-БОАХАМА АКТИВ

3 сентябре Алма-Ате хилар Казахстана партийно-боахама актива совещани. Совещане дийцар КПСС XXV съезда исторически решенешкара хьайолгIа 1976 шерара республика халкъбоахама плани социалистически декхараши кхоачашдара леламах дола дош.

Дег тIарча боккхача безамца, чIоагIа, дIаьхдаь тIоараш а тохаш тIайицар совещане хиннараша КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев.

Совещане балхаца дакъа лоацаш бар КПСС ЦК Политбюро член, Казахстана КП ЦК хьалхара секретарь Д. А. Кунаев, Казахски ССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель С. Б. Ниязбеков, Республика Министрий Совета председатель Б. А. Ашимов, Казахстана КП ЦК бюро членаш, членалла кандидаташ, парте обкомий хьалхара секретараш, облисполкомий председателаш, юрта боахама областной управленей начальникаш, республикански министерствайи ведомствайи кулгалхой, Казахстана Компарте ЦК аппаратеи республика Министрий Советеи бехктокхаме болхлой, Iилмахой.

Совещани хьаеллаш нов. Д. А. Кунаева аьлар: йизза бокъо а йолаш лоархI вай новкъост Брежнев Леонид Ильич — вай партеи паччахьалкхени гIорваьнна вола деятель — вай республике вар боккха политически лоархIам болаш, республико вахача хIара сага, вайх хIаране чIоагIа дог гIоздоаххаш гIулакх.

Духхьал цу тайпарча Казахстана берригача къахьегамхоша а хьаллоацаш, дегаш тохадолийташ йолча уйланца вIашагIкхийттад вай укхаза партийно-боахама активза совещане дакъа лаца.

Актива совещани хьаелла.

Казахстана Компарте ЦК бюрос тIадиллларах совещане дувца оттадаь дешаш кхоачашдара леламах доклад йир нов. Д. А. Кунаева

Нов. Д. А. Кунаева доклад тIоараш детташ дуккхаза юкъагIъяьхар.

* * *

Къамаьл де дош делар новкъоста Л. И. Брежневна. Совещане хиннараша ура а гIайтта чIоагIа дIаьхдаь тIоараш а тохаш моаршал кхайкаду КПСС ЦК Генеральни секретарага.

Новкъоста Л. И. Брежнева къамаьлага боккха теркам тIабахийта ла а дийгIар дуккхаза чIоагIа, дIаьхдаь тIоараш тохаш из юкъагI а даьхар. Къамаьла тIеххьара дешаш совещане хиннараша ура а гIайтта, чIоагIа тIоараш а тохаш тIайицар.

Совещане къамаьлаш дир парте обкомий хьалхарча секретараша: Кустанайски — нов. **А. М. Бородина**, Кокчетавски — нов. **Е. Н. Ауельбекова**, Целиноградски — нов. **Н. Е. Кручина**, Северо-Казахстански — нов. **В. П. Демиденко**, Тургайски — нов. **С. Кусаинова**, Алма-Атински — нов. **А. Аскарова**, Карагандински — нов. **А. К. Акулинцева**, Джамбульски — нов. **Х. Ш. Бектурганова**.

Партийно-боахама актива болх чакхбоалаш къамаьл даьча нов. **Д. А. Кунаева** аьлар: вай массане а чIоагIа теркам тIабахийта ладийгIар Леонид Ильича даьча къамаьлага. Къаьгга а духхаеза вай Даьхе дIахо тоаяра еча йоакхонах диза а долча къамаьлага. Цу къамаьлаца ма-барра а чIоагIа тешавеш а хьахьекха ба КПСС Центральни Комитето, ЦК Политбюрос кIаьдна луш вай парте XXV съездо хьалхашка оттадаь сийлахьдоккха декхараш вахаре кхоачашдеш беш бола болх. Карарча шера а бIарччача иттлагIча пятилетка а планаши декхараши толамца кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбохаш республикански парторганизаце беш бола берригa политически организаторски болх дIахо эргабаьккха тоабара принципиальни лоархIам болаш а да из

Iа оттадаь доккхий декхараш, веза Леонид Ильич, Хьа хьехамаш тхона йола хьинаре болх бара программа я.

Оаха. дIахо дувц оратора, кIоаргга кхетаеш хьатIаэц промышленнии юртбоахамеи производства эффективность лакхъяра, деррига дукхала хьокхамаш тоадара беш бола болх чIоагIбанза баргбоацаш хиларах яь нийса а объективни а замечанеш. Республикански партийни организаце ший практически балха тIехь бизза пайда эцаргба царех.

ХIанз, керда Казахстански миллиард яккхара лоаттабу къовсам кIоаргбеннача хана, Хьо Казахстане варо, веза Леонид Ильич, тха массане дегаш ураоттаду. Iа оттадаь декхараш кхоачашде кийча хилара дола тха хьинар айду, гулбеннараша дIаьхдаь тIоараш а тохаш, аьлар нов. Д. А. Кунаева.

Къамаьл чакхдоаллаш нов. Д. А. Кунаева дуккхача къамех латтача советски Казахстана коммунистий цIерагIа, берригача къахьегамхой цIерагIа дош делар КПСС Центральни Комитетеи ЦК Генеральни секретара шийи Казахстанах бенна боккха тешам бизза чакхбаккхара республика къахьегамхоша де мел доагIар дергда аьнна.

Цул тIехьагIа къамаьл дир нов. Л. И. Брежнева. Цо аьлар:

Деза новкъостий!

Са безам ба дег тIара, эггара чIоагIагIа долча тайпара баркал ала укхаза къамаьлаш даьча новкъосташта цар шоай балхах, толамех, нийслуш йолча халонех, шоэшта хьалхашка латтача доккхийча декхарех, вай парте Центральни Комитетагара, Советски правительствагара, вай боахама организацешкара, республика кулгалхошкара шоашка кхоачача новкъосталах цар дувцар бахьан долаш.

Шун къамаьлашка ладувгIаш вагIаш кхы а чIоагIагIа, кIоаргагIа кхетадаьд аз вай вахар — лаьтта а завод а сенца ях хьахьокхаш мел дар, ма-ярра кхетайир аз укхазара бокъонца йола партийни уйла. Духхьал дIаоал аз шуга: шун актива балхо со вIаьхий ваьв. Из бахьан долаш а аз дег тIара баркал оал шоана.

Чакхвоалаш новкъоста Л. И. Брежнева аьнначa дешаша чIоагIа дIаьхдаь тIоараш тохийт. Зале цIогIарч дувл: «Даькъала хийла ленински Центральни Комитет! «Ура!»

* * *

Республика партийно-боахама активо массава раьза а волаш соцам тIайицар.

(ТАСС).

ГЕКТАРА ТIАРА — 45 ЦЕНТНЕР

Иштта декхар оттадаьд са звенос иттлагIча пятилетка укх хьалхарча шера. Из толаме кхоачашдара кIезига къа а хьийгадац оаха.

Гурахьа аьха лаьтта кхоачам хиллал йолча удобренешца хьаьндаь, тоадаь ханнахьа дIайийра оаха хьажкIаш. ЗIиргаш тохалехьеи уж техачул тIехьагIеи урагIа а пхорагIа а макхаш даьхар, ханнахьа культиваци йир, дIахо мел де деза гIулакх агротехника бокъонаша дIа ма-деххара чакхдаьккхар.

Оаха хьийга къа зехьа дайладоацилга хьахьокх дика хьийкъача хьажкIаша. Дог тийша ва со тха звенос денна дош кхоачашхургхиларах. ХIаьта ужжал яьха еце а, цунга дIакхоаччаш хьажкIаш яьхай са звенос. Масала, дIадахача шера оаха хIара гектара тIара чуера 39 центнер фуалъяьха хьажкIаш.

ХьажкIаш дика хьувкъ тха колхоза лаьтташка, къаьстта а хиш дехкача. Из теркал а деш, укх шера 700 гектар гаргга долча лаьтта дIайийнай уж. ХIаьта са звенос соахка 100 гектара тIа мара йийнаяцар ялата лаьрхIа хьажкIаш, хIаьта укх шера — 200 гектара тIа.

ХьажкIаш ханнахьеи ца йойташи чуийца яхара йоагIIаш йола кийчо яьй оаха. Дика тоаьй хьажкIаш чуэца комбайнаш, трактораш, кхы мел эша хIама вIаштIехьдаьккхад.

Хетаргахь, укх гарггарча шиш-кхаь дийнахьа дIадолалургда тхо хьажкIаш чуэца. Еррига хьажкIаш 12—15 балха дийнахьа чуийца яха а дерхI оаха.

А. САДУХАДЖИЕВ,
Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза звеньевой, «Знак Почета» орден лелаер.

Комсаш чуэца йолаяьй

Укх деношка комсаш чуэца йолаяьй Наурски района «Калиновский» совхоза къахьегамхоша. Укх шера паччахьалкхенна 5 400 тонн комсаш дIаяла социалистически декхар тIайицадар боахама къахьегамхоша.

Шоай торонаш лаьрхIа а лаьрхIа КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева Краснодарски края кхаш леладерашка яздаьча письмона жоп луш укх шера 5724 тонн комсаш йохка керда декхар тIайицар совхоза болхлоша. ХIанз комсаш чуэца болабеннаб укхаза

Керттерча даькъе Алиева Бекисата кулгалдеча бархIлагIча бригаде я из культура чуэцаш. Укхаза хIара дийнахьа къахьегаш хул 40 совгIа саг — берригаш а бригада болхлой. Норма кхоачаш ца еш саг вац царна юкъе.

Бригада коллективо дош деннад план 56 центнер йолаш укх шера хIара гектара тIара 59,3 центнер комсаш чуэца.

Ший ханнахьа комсаш чуя карагIдалац совхоза болхлошта. Цудухьа шоашта новкъостал де бех цар хIара шера Грознера студенташ. Укх шера а совхозе болх беш хургва медицински училищера дукха хIама ца эшаш эзар студент.

Уж тIаэцара дика кийчо яьй совхоза кулгалхоша.

Х. МАГОМЕТОВ.

НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА КЪАМАЬЛ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Казахстана хьайбаш леладара проблемаш ювцаш терко а еш дита йиш яц дулха доахан кхедер санна дола цун дакъа – ШовзткъалагIча шерашка казахски кIай корта болча хьайбай башха-дика фу дIадоладир республикс, шунцига да берригача мехка дулха кхедеча хьайбай ахаш хIана дац аьнна дола хьайбаш, фунен товарин дулхен боахамийн фермайн йоккха сеть я. Из боарам боацаш доккха хIама да.

Сога хоам баьча тайпара, дуккхача совхозашта дика толамаш карагIдувл цу даькъе. ДаьгIенашка хьайбаш кхоабилгеи специализированни предприятешкеи фермашкеи Iаьсий сихха дорстдари рационально вIашн дувза а дувзаш юкъера лаьрхIача 450—500 килограмм а кхы дезагIа а дола хьайбаш доаде дIачутел цар, Iалаьмате боккха пайда ийбу.

Цхьабакъда из дакъа дегIадоаладара кхоачамех хIанз а бизза пайда эцац. Хета гахь, новкъостий, дукхагIа терко е еза интенсификаци яран дулха лаьрхIа доахан дIахо дебадаран. Из доагIаш да кхыча республикашта а. Боахамий юкъарча коопераце ларда тIа производствана специализации концентрации е йиш йолча йо хийча торонех пайда а эцаш, укх пятилеткаш вай чакхдаккха деза доахан кхедари кхабари дукхагIча даькъе промышленни ларда тIа доаккхилга.

Белгалдаьчул дукхагIа доакъар Iалашдаран дулх, шура, тха, фуаш алсамдахаран дика хьалаш да вай укх шера. Республике хIанзле а соахкарчул 3,5 млн. тонн дукхагIа гIожа доакъар кийчдаьд укх шера. Сона къаьстта белгалдаха ловр хьайбаш леладеча фермашта цхьан шерен ах шерен — шин шерен кхоачам хиллал укх шера доакъар Iалашде аьнна шоашта хьалхашка оттадаь деккар толаме кхоачащеш хьабоагIача Кустанайски, Целиноградски, Чимкентски, Кокчетавски, цхьайолча кхыча областий къахьегамхошта карагIдаьннараш.

Из, новкъостий, доккха паччахьалкхен юкъара гIулакх да. Нагахьа санна мехка массанахьа а 20—25 процент хиллал гIожен мошен доакъар совнагIа вай Iалашдеш хилча, тIаккха тешшаме дегIаухаргбар хьайбай боахам, вай вIаштIехьадаргдар баха нах дулхаца, шурийца, кхыча продукташца Iалашбара новкъарло еш цхьадолча шерашка Iалама хатараша деча зенах из кIалхарбаккха.

Иштта сихагIа дIадаккха деза коартолаши баьццадаарашн кхедара республика тIехьаюсалга, йоакхо е еза сомийн комсийн бешамаш дIахо дегIайолаяра. Цу гIулакха торонаш йолаш я, царех биззагIа пайда эца беза. Шун промышленни централшкарча къахьегамхоша бáркал мара аргдац шоана.

Боккхача лоархIаме да хьатIадоагIача шерарча лакхача хьувкъама дика лард йоллар. Цунца дувзадена ала лов соца гурахьа дув ялаташ дIадерах. Шун республикана меттел, мехка кхы дуккхача районашта а доагIаш да из.

Шоана ховш да, гурахьа дув кIан рожьи дIадув лаьттаи шердара хьакъехьа Центральни Комитето дукха ха йоаццаш соцам тIайицалга.

БIаьсти царех цхьадараш юха дIаде дезаш нийслой а, хIаьта а гурахьа дийнача ялато хьувкъам дукхагIа а лу, дикалга диллача кхычарел дикагIа а да из. Юрта боахамах жоп луш болча новкъосташа из гIулакх данза дарг ца хилари цуй лоархIамн кхетабергба аьнна а хетт сона.

Цунца цхьана хьалхадаккха безам ба, гурахьа дув ялаташ дуккхагIа дакхара хьакъехьа решени тIаэцаш. Центральни Комитето цунах оргIанара кампани на лоархIилга. Массанахьа санна, укхаза а хилалза даргдоацаш да кIоаргга уйла тIаяхийтар, деррига а чулоацаш кийчо яр, хIара районa а кхарарча шера а белгалонаш терхалъяр. Иштта теркалъе йоагIа севооборота лелаеш йола системаш, йолаш йола торонаш. Кхетадеш махиллара, цхьаккха де йиш яц карарча шера хьувкъама Iаткъаргдар.

Аз доглоах из деххар моттигашка кхоачашделга партийни, советски боахамен органаша, колхозийн совхозийн кулгалхоша алхха цу тайпара къоасталергхиларга.

ТIадоагIача шерарча хьувкъама кIезигагIа лоархIам болаш дац ший ханнахьен дикей эзба лаьтта оахилга. тIехдика дIаде фу Iалашделга. ХIалахете а, дуккха боахамаш цу балха тIехьадус, цунца цар цхьайола халонаш хьаю бIаьсти ялаташ дIадувча, хьалхха а лохьо хьувкъам лакхбара торонаш.

Новкъостий! Вай духхьашха вIашагIкхеташ дац. Юххьанца дувцаш вай республика дегIаахара лоархIаме дешаш. Безам ба вай цхьана вIаштIехьъяьха предложенешца къоастадаьраши вахаре миштa чакхдоаха дувца.

Хьалхадоаккхаргда аз, гектара тIара 20 центнер ялат даккхар цхьа ха яьлча Казахстана норма хила йиш йолаш долга 1973-ча шера августе вай дийцалга. Из керда даккха безам ба са тахан. Цунна тIехьа лоаттабе беза къовсам.

Юха а цу деххара лоархIам белгалбаккха безам ба са. Из кхоачашдарга кадайгIа ваха торо луш я совхозийн колхозийн материально - технически база. (ТIоараш тох).

ХIаьта цхьадолча боахамашка; халахете а, ма-боагIа къовсам лоаттабац лаьтта леладара культура лакха хилийтара, боккха хьувкъам чуэцара тIехьа.

Иштта дагадохийтаргда аз, жа дебадар эггара кIезигагIа дале а 50 миллионага дIакхоачадарах кхо шу хьалха вайна юкъе къамаьл хиннал-га. Аз кхетаду, хаоттама хьалаш аьттув боацаш нийсдаларах хьахиннача соахкарча шерча халонаша, белгалдаь хинараш кхоачашделга юхатехалга. Цхьабакъда цу хьалашка а дукхагIа де вIаштIехьдар. Цунна цхьана цу балха тIа вай союзни органий а шоана эшаш дола гIо де деларга. (ТIоараш тох).

Аьлча а, аз белгал мел яьча нийсъеннача моттигашта объективан бахьанаш лаха йиш я. Цхьабакъда, цунах хьаннена а аттагIа дац. Хьинарча, лостам болча балхаца, кIеж еттача къахьетамца объективни халонаш эшаяра, увттаеш йола планаш кхоачашъяр духьа да вай коммунисташ а. (ТIоараш тох). Доп иштта оттадаьл парте XXV съездо, иштта къахьегаш хила деза вай — доккхадар деча э дIамигадар деча а. (ТIоараш тох).

Новкъостий, къамаьл чакхдоалаш са белгалде безам бар фуд аьлча, из да хьувкъам дика-во хилар санна, мохк экономически дегIаахар а бIарча хьаийцача тIехьарча даькъе дуккха миллионаш болча наьха къахьегама хьинарах, коммунисташа, ерригача парте хьегача къих тийша хилар. Iалаьмате дог гIоздоаккхар фуд аьлча, из да партен халкъой съезда решенеш дег тIара тIаэцари уж практически кхоачашъяра хьинар айдаь къахьега болабалари. (ДIаьхдаь тIоараш тох).

ХIара партийни организаци, хIара къахьегама коллектив, хIара советска саг вай юкъарча гIулакха — съезда решенеш кхоачашъяра юкъе ший дакъа юкъедахьа гIерт. Из къаьгга белгалду дуккхача патриотически боламаша, бокъонца дерригача халкъа хьисап леладеча пятилетка хьалхарча шера заданеш толамца кхоачашъяра тIехва шерра яьржача социалистически яхьо. Ерригача республикашка, краяшка, областашка предприятешка, совхозашка, колхозашка лаххара социалистически деккараш тIайицад. Встречни планаш кийчъяра тIехьа бáьржача боламе дуккхача наха дакъа лоац.

Ма-дарра яьлча, хийцца ала йиш я революционни творчески хьинар. XXV съезда идеяш вай парте, вай халкъа деннарча гIулакхашка ях, аьнна. (ЧIоагIгIа тIоараш тох). Миллионаш болча наха кхетаьи тIайийцаи йола уж тIа-тIа чIоагIгIа материальни низ, вай дегIаккхувлаш долча массе хIаман низ бола ускоритель хулаш латт царех. (ТIоараш тох).

Партийни организацей деккар, берригача организаторски политически балха керттера деккар — дIахо йодача хана а советски наьха хьинар тIа-тIа лакхдалар, керттера экономически проблемаш кхоачашъеча цар тIа-тIа дукхагIа дакъа лацар Iалашделга.

Из къамаьл, шеко йоацаш, дизза доагIа Казахстана партийни организацена а. ЦIаькха а тешам бала мукъа ба сона ялат чуэцара балхех республика дика лоархIалургхиларахи иттлагIча пятилетка хьалхара шу, парте XXV съезда решенеш къоачашъяра вай беча балхий хьалхара шу — толамца чакхдоаккхаргхиларахи (ДIаьхдаь тIоараш тох).

Хьамсара новкъостий, къамаьл даь воллаш мукъа ба сона къахьегаме керда доккхий толамаш оаш дахар, шун вахар ираз долаши беркатен хилар ловш ловца баккха. (ЧIоагIгIа, дIаьхдаь тIоараш тох. Массавар хьалгIот).

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ КАДРАШЦАРА БОЛХ— ЛАКХАЧА БОАРАМ ТIА

«Белоруссе партийни организаце идеологически кадраш хержаши кхетам луши беча балхах» КПСС ЦК баь соцам ларде а лувцаш тоъал айбаьб КПСС Ленински райкомо къахьегамхошта коммунистически кхетам баларей идеологически кадраш кхеярей болх. Партийни комсомольски политдешара системе болх беш 966 пропагандист ва районе, 679 лектор, 2100 агитатор, 1100 политинформатор, 254 юххьанцарча парторганизацей секретарий заместитель ва. Идеологически кадрай дукхала яь ца Iен цар дикала а даим йокхо ю КПСС райкомо. Идеологически балха ерригача участкашка политически сакхетами профессиональни кийчон лакха йола инициативни болхлой хилийта гIерт тхо. Иштта райкома пропагандаи агитацеи отдела керттерча номенклатурана 76 саг юкъевоагIа. Царех 66 лакхера дешара образовани йолаш ва, 60 КПСС члени вий саг ВЛКСМ члени ва. Уж ба школай директораш, кхетама балха бола организатораш; библиотекай директораш, иштта кхыбола нах.

Партийни комсомольски политдешара система пропагандистски кадрай составага хьажа а хьежа дикагIа йолча коммунисташца чIоагIъяьй КПСС райкомо. Иштта 966 пропагандистех 759 саг лакхера дешара образовани йолаш ва, царех 39 саг Iилмай кандидаташ а болаш. Дика пропагандисташ хиларца белгалбаьннаб В. Т. Дигалов — «Автоспецоборудование» завод, Г. С. Захаров — экспериментально механически завод, дикагIа болча агитаторех ба Социалистически Къахьегама Турпал, швейно - производственни объединене швея М. П. Ушакова, «Красный молот» завода мастер Н. М. Калеганов.

Белоруссе хьакъехьа КПСС ЦК баьча соцамо дIа ма - деххара идеологически балха эффективность лакхъяра тIаерзаяь мероприятеш оттаяьй парте райкомо. 1975 — 1980 шерашка районни партийни организацена лаьрхIа идеологически кадраш кийчъяра йола перспективни план чIоагIъяьй, идеологически балха лостамех районе базови организацеш белгалъяьй.

КПСС райкома бюро дийцад «Бувзама производственно-технически управлене партийни организаце идеологически балха кадраш хержарен царна кхетам баларен» дош, «Республикански санэпидстанце керттерча лора коммуниста нов. Плисса коллектива идейно-политически кхетам балара балха дакъа лацарах», иштта кхыдола дешаш.

Дукха терко ю КПСС райкомо идеологически кадрай дешара. ДукхагIа бола идеологически болхлой идейно - политически балха бола юххьанцарча парторганизацей секретарий заместителаш, агитколлективай кулгалхой, политинформаторий группай кулгалхой, иштта кхыбола нах ба. Идеологически болхлой ерригача категорешта лаьрхIа идеологически актива школа вIашагIъеллай. Белгалъяьй 1976—1977 шерашка кургйолча занятей дешара планаш. Укх шера июль бетта дешара планагIа юххьанцарча парторганизацей секретарий заместителий семинар хилар. «КПСС XXV съездо социалистически мехкашца доттагIали дIа - хьа гIулакхаш леладелгеи дIахо йодача хана чIоагIдарах» яха лекци йийшар КПСС обкома лектора В. В. Банкина, «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа яьржа яхь дегIаккхувлаши цунна пропаганда эши партийни комитето беза балха опытах лаьца дийцар швейно - производственни объединене парткома секретара заместитела М. Плисовас, «Къахьегама дисциплина чIоагIъеш партийни организаце чакхбоахача балхах» лаьца дийцар «Автоспецоборудование» завода парторганизаце секретара заместитела Т. Горбакова.

Дукха болх чакхбаьккхаб райкомо КПСС XXV съезда материалаш наха дIайовзийташ. Пропагандисташта долча новкъостала лаьрхIа районни семинараш чакхъяьхар, обзорни лекцеш, йийшар, гучахьара занятеш йир, литература выставкаш вIашагIтехар, КПСС XXV съезда материалех 158 теоретически конференцеш чакхъяьхай. «Пропагандист — сакхетам лакха болча коммунизм хьалъерашта хьинаре кхетам телар», «Пропаганда технически средствах пайда эцилга — марксистско - ленински дешара эффективность лакхъяра керттерча хьалех цаI» яхача темаех районни конференцеш хиннай.

Идеологически актива идейно - теоретически знанеш лакхъяра дикагIа йолча формаех цаI я марксизма - ленинизма университеташ. ДIададахача дешара шера марксизма-ленинизма сайрийнарча университете деша дIаьэца 222 саг коммунисташи, комсомольцаши могаоир КПСС райкомо. Укх шера 102 саго толамца чакхъяьккхай из университет. Университет тIехдика дешаш чакхъяьккхарех ба № 2 йолча юкъерча школа директор В. А. Лопатин, опытно-экспериментальни завода экономист С. Л. Гречихина, профтехобразоване управлене отдела заведующи О. Г. Дьяченко, кхыбараш.

Укх дешара шера 225 саг района идеологически актива болхлой деша болх университете, 744 саго шоай образовательни боарам лакхбергба сайрийнарча юкъерча школашка, техникумашка, лакхерча дешара заведенешка.

Белоруссех лаьца КПСС ЦК баь соцам кхоачаш а беш пропагандистски говзал лакхъяра дешашка хьож КПСС райком, наха идейни кхетам телара дикагIа йола опыт Iомаю. ДикагIа болча пропагандистий балха опыта обобщени яьй. Царех ба: Ю. Лермонтова цIерагIча драмтеатра пропагандист В. Н. Оглоблин, «Красный молот» завода пропагандист В. Т. Рядинская, швейно-производственни объединене коммунистически къахьегама школа пропагандист Н. М. Жабко, иштта кхыбараш. ДикагIа болча пропагандистий гуччахьара занятеш, районни методически Iилман - практически конференцеш яьй.

Наха юкъе беча идейно-массовии политически балха лоархIаме моттиг дIалоац КПСС XXV съезда материалашта еча пропагандо. Района клубашкеи культура цIеношкеи съезда материалех «Съезда идеяш — наха юкъе» яхача темах общественно - политически чтенеш хиннай. Дика вIаштIехьъяьха чакхъювл уж «Красный молот» завода, консерви завода, маьккхакомбината клубашка.

Района территоре тIа дукха культура искусстваи учреждениеши, творчески союзаши организацеши я. Къахьегамхошта коммунистически кхетам луча интеллигенце хьинари лоархIами лакхбара творчески организацешта кулгалдара балха тайп - тайпарча формехи методехи пайда эй парте райкомо.

Парте райкомо даим теркаме лоаттаду творчески болхлоша идейно - теоретически знанеш кIоаргъяра, цар гражданственность лакхъяра, искусства меттаца коммунизм хьалъяра проблемаех лаьца нахаца къамаьл дара цар говзал лакхъяра дешаш.

Культураи искусстваи болхлой политически дешаро хоалуш аьттув лу балха хьинар айде, идейно - политически сакхетам лакхбе. ЧIоагIлуш латт Лермонтова цIерагIча драмтеатреи «Красный Молот» заводеи колективашта, Х. Нурадилова театра коллективаи юртарча районаштеи юкъера шефски бувзамаш. Хан - ханнахьа района предприятешка писателашца, художникашца вIашагIкхетараш хул. Коммунистически субботникашка арабувлача денощка шоай ковнаши гонахьара моттигаши тоаеши цIенъеши къахьегарал совгIа шин театра коллективаша мах боацаш концерташ тел къахьегамхошта. Иштта Лермонтова цIерагIча драмтеатра артисташа укх шера субботник деш концерташ оттадир «Красный молот» завода шин цехе.

Хьинаре дакъа лоац культура учреждений болхлоша Грозненски района къахьегамхошца хулача доаттагIала декадашка.

Боккхача лоархIаме болх чакхбоах краеведене музея болхлоша а. Толамца дезду укхаза «Йийлача наIарий денош», «Революце доакъашхошца, къахьегама ветеранашца вIашагIкхетараш хул, пропагандистий денош чакхдоах.

Знанешта пропаганда яра лоархIаме деккар хьалашка латт халкъа университеташта. Ленински районе болх беш нийс халкъа университет я. Цига деша вагIа шин эзар совгIа саг. Толамца чакхъювл занятеш педагогически знаней университет, Цига шоай педагогически знанеш лакхъю мастерашеи преподавателашеи, лекторски говзала методика, кхетам балара балха опыт Iомаю.

Правови знанешта пропаганда еча дукха хIама карагIдаьннад НГIАССР Лакхехьарча суде болх беш йолча правови знаней университета а. Цигарча ворхI факультете цхьа эзари шин бIаьи гаргга саг деша ваьгIав.

Халкъа университетий занятешка ладувгIархой Iомаеш хиннаб КПСС XXV съезда материалаш. Царна хетаяь конференцеш хиннай: «Ленински къамаш политика котъялари КПСС XXV съезда решенеша дIа ма-дехха наха интернациональни кхетам балара хьалашка латта декхарашн», «КПСС XXV съезда решенеша дIа мадехха къахьегамхошта кхетам луча бола литератураи искусстваи лоархIам», иштта дIахо а.

Цхьабакъда белгалде доагIа халкъа университетий балха кхоачамбоацараш а нийсденна хилар. Университеташка хиннача занятей чулоацами дикалаи тIехьа доагIгIача бесса тIахьожам хиннабац, занятешка пайда нийцабац гойтара пособех, технически пропаганда яра средстваех. ХIанзчул тIехьагIа иштта дикагIа терко е еза занятей программаши планаши уваттаяра, лектораш харжара дешай.

Идеологически балха эффективность, къахьегамхой сакхетам лакха хилар эггара хьалха белгала хул хоадам болча гIулакхаща, царна къахьегаме карагIдийнача толамашца. КПСС XXV съезда решенеша дог уваоттадьча района къахьегамхоша «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа социалистически яхь дIайолайир иттлагIча пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра. 102,3 процент кхоачашъяьй района къахьегамхоша промышленни продукцена реализаци яра ах шера план. Планал совгIа 3 миллионни 480 эзари сома продукцена реализаци яьй. Къахьегама овсарле лакхъяра план 100,7 процент кхоачашъяьй. Къаьстта дика къахьегама толамаш даьхар швейно - производственни объединене, экспериментально-механически завода, «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода иштта кхыча предприятей организацейи коллективаша. Цу карагIдийнараштa тIехьа къахьегамхой политически къахьегамен хьинар, сакхетам лакхбеш идеологически фронта болхлоша хьийга къа латт.

К. СОРОЧКИНА,
КПСС Ленински райкома политпросвещене кабинета заведующи.

Укх шера 2500 гектара тIа ка бола ялат кхедир Урус-Мартановски района «Горец» яхача совхозе. Из лоацаза ханеи ца дойташи чуийцар. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара совхоза даьлар 26,7 центнер ялат. Пятилетка хьалхарча шера паччахьалкхенга планагIа хьажкIаш а тIехь 3550 тонн ялат дохка дезаш ба совхоза къахьегамхой. Цар хIанзле духхьал ка бола ялат дехкад 3100 тонн.

Ка бола ялат чуэцача хана къаьстта лакхара толамаш даьхар Умалатов Сайд - Iали управляющи волча шоллагIча отделене коллективо. Цу отделене кхаш леладераша хIара гектара тIара 35 центнер кIан 31,7 центнер мукхи чуберa.

ДЕКХАРЕХ ЛОАРХIАБУ

Къаьстта лакхара толамаш доахаш къахьийгар ялат чуэцача комбайнера Токаев Шах-Iида. Республика Сийлен доска тIа яьккхай цу механизатора тайпан цIи.

ХIанз совхоза ерригача отделенешка силоса лаьрхIа хьажкIаш хьокхаш я. 625 гектар ялатан 600 гектар силосан лаьрхIа хьажкIаш я укхаза чуэца езараш. Силоса хьажкIаш хьокхача болх беш итт комбайн я. ПланагIа 7650 тонн силос кийчъе езаш я совхоз. Механизатораша лаьрхIад нийс эзар тонн кийчъе. Комбайнаша хьокхаш йола силос дIакхухьаш я совхоза автомашинаши лафеташи. Цахаддаш болх бу технико. Нагахьа санна царех машин ехача из тоае кийча йолаш латт «Летучка», сварочни балхаш ду агрегаташ а я цунца.

Дика вIаштIехьбаьккхаб шоай болх «Знак почета» ордени юбилейни медали лелаеш волча Виситаев Идриса кулгалдеча механизированни отряда къахьегамхоша.

Вай ювцача мехотряде силоса лаьрхIа дIайийна 202 гектар хьажкIаш яр. Силос хьокхача болх беш кхоъ комбайн я отряде. Цар тIа болх беш ба йоккха опыт йола механизатораш. Царех ва коммунист Хаджимурадов Мухьмад. Къахьегама ЦIеча Байракха орден еннай цунна. Цул тIехьа ца вусаш хьавоагIа Вазгаев Муса а. Цар хьокхаш дола хьажкIий моша гIадам силос йоллача дIаккхухьаш хьинаре къахьег шофераша Дудаев Лечас, Сааев Хьасана кхычар.

Виситаева кулгалдеча отрядаца социалистически яхь лелаеш я совхоза цхьоалагIча отделене йиъагIча отряда коллектив. Сихеп дикен чуэц силоса лаьрхIа дIайийна хьажкIаш цу отряда механизатораша а. НормагIа йиъ гектара гIара хьакка езача дийнахьа механизатораша 5 — 6 гектара тIара хьажкIаш хьокх. Гектара тIара план 250 центнер йолча 300 центнер моша гIадам чуэц цар.

Силоса лаьрхIа йоацаш цу отряде ялата кхею 352 гектар хьажкIаш. Уж лоацхача хана чуя деккараш тIайицад механизатораша. Цу гIулакха кийчлуш ба уж. Ялата хьажкIаш чуэцаш болх беш хургьа ялх комбайн. Из техника бокъонца кийчъяь латт. Ялата хьажкIаш чуэцача дакъа лоацаш хургба дикагIа бола комбайнераш Баштаров Султамбек, Алиев Солт-Ахьмад, Кушагов Зайнди, Ахмадов Адам, кхыбараш. Ялата шоллагIа бола хьувкъам — хьажкIаш чуэцара техника кийчъяра берригa шоай теркам тIабахийта къахьегаш ба. укх денощка совхоза кхыча мехотрядий механизатораш а. Укх шера хIара гектара тIара 40 центнер чу а нийца паччахьалкхенга планал совгIа 1810 хьажкIаш йохка деккар тIайицад цар.

О. ШАДИЕВ.

ХIара балха денна—дикала Знак

КЪАХЬЕГАМ КХЕТАМЦА ВIАШТIЕХЬБАЬККХАБ

Доккхийи бехктоккхамеи деккараш тIайицад иттлагIча пятилетка хьалхарча шера Грозненски «Электроприбор» завода болхлоша. Уж толамца кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаьча цар бизза пайда ийбу шоай торонехи кхоачамехи «ХIара балха денна — дикалла Знак» яха Грозерча химикий инициатива вай республикерча промышленни предприятешта юкъе эггара хьалха хьаллаьцар цар. МоллагIа кердадар юкъедоаладеча хана нийслуш ма-хиллара цхьайола халонаш нийсъелар химикий инициатива балха юкъейоалаеча. Химикий шоаш арахецача продукце предприятерча лабораторешка цу минуте анализаш е торонаш я, вай из де йиш йолаш дац, хIара дийнахьа балха итогаш е а вIаштIехьдаргдац, цудухьа химикаща дIадоладаь дика гIулакх вай предприяте балха юкъе доалалургдац яхараш а корабир.

Уж санна къамаьлаш дераш кердадар толашагIен пайданагIен хиларах тешабеш дукха масалаш а кхувлаш болхлошта юкъе кхетама болх бир предприяте кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, яхаш дувц профсоюза завкома председатела Бритиков Валерий Александровича. «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача инициативагIа къахьега йолаш луча хIара цеха, участка, смена, бригада коллективашта, берригача къахьегамхошта тIалатта бехктоккхам дIабовзийтар. Из кердадар производствана юкъедоаладар предприятена, цига къахьегаш болча болхлошта, цар продукци дIаккхухьийтача потребителашта мел пайдабе да къаьгга хьахьокхаш дола масалаш кхувлар завода болхлошта юкъе кхетама болх бераша. Иштта тIаберзабир цар химикий инициативана заводера берригa болхлой, инженерно - технически болхлой, гIулаккера нах. Хьалха дIадахача шерашка санна товарни продукци ара а хийца маьхала яккхарен, товарни продукци дикагIа хилийтарен паччахьалкхен план кхоачашъяь Iе йиш йоацилга кхетадир хIара коллективо, болхлочо. Цул совгIа технико-экономически хьокхамаш тоаделга, производства культура лакхъелга дIадехар кердача коллективо. Цу даькъе тIагIертта къовсам лоаттабе болабелар болхлой, инженерно - технически болхлой, гIулакхера нах. Цехий, участкай, сменай, бригадий коллективаша даьхача къахьегама толамий хIара денна итогаш а еш хьинаре къахьега болабелар уж.

Бий бутт совгIа ха яьннай завода болхлоша химикий инициативагIа къахьега. Фуд теш цига хувцаденнар? Цунах дувц болхлоша.

— Со мугIарера болхло, наладчик мара вац, аз сай низ кхоачар ду тхоай № 5 йолча цеха коллектив кхычарел тIехьа ца йисийтара, цун сий лакха лоаттадара, — йоах Сапаров Оалхазар Iусмановича. — Са яр санна уйлаш йолаш ба цехера берригa болхлой а. Цох доккха беркат даьннад. Къахьегамен производственни дисциплина телхаелга, балха ха зехьа йоаелга, аз дечул укхо дукъдалар из яхилга, санна дола гIулакхаш цIенденна дIадаьннад. Производства дерригa хьокхамаш тоаденнад, цунга хьежжа болхлой алапи а лакхлуш латт.

— Хьалха дIадахача шерашка сменаш хувцалуча хана цехашка, участкашка дIа-юха кхийса каьхаташ, гIаьлен юхкаш, цIилеторгаш, оатхалаш хьаеча хана хьадийна аьшка шолхаш дадаш, бIеха хулар,— йоах токаря Суровецкий Владимир Петровича. — Уж балха Iаткъаш гIулакхаш дар. ХIанз ерригa производственни участкаш цIена, безаме, культура лакха йолаш я.

— «ХIара балха денна—дикала Знак» яхача девизо хIаранегара дIадехаш дар да цун дерригa гIулакхаш дика хулилга, — йоах прессовщикий бригадира Серветник Валентина Никитичнас. — Цудухьа укх шера хIара цехера, участкера гойтара агитаци тоаеннай. Болхлой бIарг тIаоттаргболча хьалдийттa доахк производственни, технико - экономически хьокхамаш тоадара, парте XXV съезда решенеш кхоачашъяра уж тIахьехаш дола плакаташ. Химикий инициативагIа шоашта даьннача беркатах, цу кердачунна шоаш чIоагIа раьза хиларах дувц дуккхача кхыча болхлоша.

Мишта вIаштIехьдаьккхад «Электроприбор» заводо «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа къахьегилга? ХIара дийнахьа итогаш ю шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегача цехий, участкай, отделий, смений, бригадий коллективаша даьхача толамий. Цу гIулакха укхаза вIашагIъелла я завода директор председатель волаш йола комисси. Цу юкъе ба предприяте партийни, профсоюзни организацешта керте латтараш, ОТК, планови, къахьегамеи алапеи отделий начальникаш, кхыбараш.

Цехий, отделий уполномоченеша балха ди чакхдаллалца нийсденна кхоачамбоацараш дIалу ОТК кулгалхочунга, хIаьта цо уж ерригa даннеш дIалу къахьегамеи алапеи отдела керте латтачунга. Иштта цехий инженераша - экономисташа Iуйрийна нийс сахьати ах сахьати доалача хана цунга дIаккхоачийт селхан цехо е отдело баьча балхах, къаьсткъаьстача болхлоша даьхача толамех йола даннеш. Iуйрийна нийс сахьат даьлча кадрай отдела начальника справка лу массайолча коллективай къахьегамен производственни дисциплинах лаьца. Итт сахьат даьлча цу дерригачa хьокхамий итогаш ю заводской комиссе. Нагахьа санна цехерча моллагIча саго прогул яь е из керта бохбу малар мелна медвытрезвителе кхаьча моттиг нийсъелча бIарччача коллективана селхан баьча балхах бIарччача бетта йоагIа балхаш тIера дIайсах, цунна классни моттиг а хьожаяц. Социалистически яхье котбаьннараш бIаь бальни системагIа къовстабу. Ший план толамца кхоачашъяьча коллективана 30 балл, дикен тIехдикен мара продукци ара ца хецачунна 40 балл, къахьегама дисциплина дика йолча коллективана 10 балл, производства культура тIехдика йолчунна 20 балл, дика йолчуйна 15 балл, юкъера йолчунна 5 балл хьожаю. Яхье котбаьннараш дийнахьа 11 сахьат даьлчеи 16 сахьат даьлчеи заводской радио чугIолла дIаккхайкабу. Укказа бовзийт яхье котбаьнна дикагIбола производственникаш а. Социалистически яхье котъяьннача коллективана карара кара тела цIе вымпел лу. Классни моттигаш яьха коллективаш «хIара балха денна — дикала Знак» яхача хьокхамий доска тIа цIеча кубикашца белгалйоах, хIаьта тIеххьара моттигаш яьхараш Iаьржача кубикашца дIайовзийт.

«ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа къахьегилга иштта кхетамца вIаштIехьдаьккхача завода коллективо доаха къахьегама толамаш тIа-тIа дикагIа хул. Товарни продукци арахецара ворхI бетта план 102,2 процент кхоачаш а еш, тIайица социалистически деккараш 1,4 процент тIеххоачашдаьд. ПланагIа лаьрхIачул совгIа арахийцай 127 эзар сом мах бола товарни продукци. Продукци маьхала яккхара ворхI бетта задани 104,1 процент кхоачаш а еш, тIайица хинна социалистически деккараш 2,9 процент тIеххоачашдаьд завода болхлоша. Паччахьалкхен планал совгIа маьхала яьккхай 236 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци НоменклатурагIа продукци арахецара плани тIайица социалистически деккараши тIеххоачашду цар. Шарикови ручкаш арахецара ворхI бетта план 103,7 процент кхоачашъяьй цар. ХIаьта тIайица хинна социалистически деккараш 2,6 процент тIеххоачашдаьд. Заданел совгIа арахийцаб 142 эзар шарикови авторучка. Электрофотографически аппараташ арахецара план 100,8 процент кхоачашъяьй цар. Паччахьалкхен планал совгIа итти тIайийцача деккарех лаьрхIачул совгIа ворхIи электрофотографически аппарат арахийцай цар. Уж толамаш кхы тIа а тоадеш къахьийгар завода коллективо август бетта Цудухьа бархI бетта план ханал хьалха кхоачаш а еш, заданел совгIа ара а хийца маьхала яьккхай бIаьи эзараш сомий маьхa товарни продукци.

ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера къаьстта дика тоаденнад завода коллектива дерригa технико - экономически хьокхамаш а. Арахецача продукцена дIабода мах лохбарах кходаьд ворхI эзар сом. Къахьегама оасарле лакхъяра задани 1,8 процент тIеххоачашъяьй. Планал совгIа продукци маьхала яккхарах, бедал, электроэнерги, металл, кхыйола материалаш кхоярах планагIа лаьрхIачул совгIа паччахьалкхенна итташ эзараш сомаш пайда баьб. Завода болхлоша хьагул а даь паччахьалкхенна дIаденнад 400 гаргга тонн тиша аьшк. Укх шера предприятерча рационализатораша кийч а яь, производствана юкъейихьай шера предприятена 80927 сом пайда луш йола 37 рационализаторски предложени.

«ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа къахьегаш шерра социалистически яхь йоаржаяьча болхлошта, бригадашта юкъе денгара денга дукхагIа хул коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи леладераш. ХIанз заводе шоай новкъосташта хьокхам телаш хьинаре къахьегаш ва 1260 совгIа коммунистически къахьегама ударник, из сийлен цIи леляю 23 бригада, кхыйолча коллективаша. Кердача инициативагIа яьржача социалистически яхье цкъа санна дуккхаза хьалхара моттигаш яьхай мастераш Давтян Ашот Аветисовичи Моисеенки Виктор Кузьмичи керте латтача прессовии сборочнии участкай коллективаша. Халданза социалистически яхье хьалха латтачарех ба прессовщикий бригадир Серветник Валентина Никитична, прессовщицаш Заичкина Нина Васильевна, Солечко Надежда Захаровна, слесараш - сборщикаш Агаев Валерий, Колцов Михаил, Набиулин Валерий, Буравлев Алексей, наладчик Сапаров Оалхазар, кхы дуккха бараш а.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа къахьегачар толамий итогаш еш я комисси.

А. ПОНАМОРЕНКО сурт.

ДИКА КАЯЬЛАР

Йоккхий производственни коталонаш яьхай «Старогрозгрознефть» НГДУ мехкдьаттахоша. Массаза а балха заданеш кхоачаш а тIеххкхоачаш а еш хьайоагIача цуь коллективо толамца кхоачашйир пятилетка хьалхарча шера бархI бетта мехкдаьтта даккхара план, дикка лакхъяьй къахьегама овсарле, лохдаьд мехкдаьтта даккхарга дIадодар.

Шу дIадолалуш а пятилетка хьалхарча шера заданн ханал хьалха кхоачашъе а планал тIех 11200 тонн «Iаьржа дошув» Даьхенна дала а декхар тIайийнадар мехкдаьттахоша. Мишта кхоачашдир цар шоаш денна дош?

— Оаха духхьал 8 бетта планал совгIа 33400 тонн мехкдаьтта даьккхад, — аьлар управлене керттерча экономиста Валентина Андреевна Волгинас. — ХIаьта шу чаккхала кхы 4 бутт ма - бисабий. Из цифра кхы лакх ца луш латтаргьяц.

Мишта вIаштIехьдоал цу коллектива кхыча управленешта юкъе хаддаиза хьалха латта?

Из цунна карагIдоал эггара хьалхарча аргIана ерригача шоай торонех пайда эцар бахьан долаш, мехкдаьтта дукхагIа доаккхаргдола керда методаш лехарах, ерригача коллектива барт тоабе а социалистически яхь дика вIаштIехьяккха а харах.

— Производство дегIайоалаяра а цо толамаш дахара а даькъе керттера моттиг дIалоац йоккха овсарле йола керда техника юкъейоалаяро. — аьлар управлене кердача техника отдела начальника Генриетта Павловна Коноваловас. — Оаха боккха теркам тIабохийт цу гIулакха. Къаьнара насосаш дIа а яьха. дIаяхача пятилетка шерашка оаха оттайир боккха низ бола, 225 — 230 атмосфер давлени йола керда насосни станцеш, ерригa йиъэ а районни инженерно - технически служба комплексни автоматикаца болх барга яьхар. Хьалха хIара скважине дежурстве цхьа оператор лоаттаве везаш дар тхо. ХIанз ерригача скважинашка хьожаш цхьа механизированни бригада я.

Дукха хIама ду оаха мехкдаьтта даккхара технологи эргаьккха тоаеш а. Йоккха эффект луш бола соляни кислота маркхал мехкдаьтта тIоанашка тубетта болабаьб. Цо эттача доакх мехкдаьтта доаккхилга.

ДIадахача шерашка пайда ца эцаш дIадахийтар оаха мехкдаьттаца хьадоагIа хий. ХIаьта соахка мехкдаьтта тIоанашкара давлени лаккъяра оаха пайда ийцар ишттa хьадоагIача 2 миллион тонн хулача хих. Духхьал цу шера даьча техническии технологически гIулакхаша тхога йиш хилийтар 2 миллион сомал совгIа мах болча рузкъан кхом бе.

Йоккха моттиг дIалоац мехкдаьтта дукхагIа, дикагIа, дарегIа даккхара тIехьа беча балха тIа тха управлене шерра яьржача рационализаторствос а. ДIаяхача пятилетка шерашка рационализатораша хьачуелар 1225 рационализаторски предложени, царех 887 производстваца юкъеяхийтар, шера 700 эзар сома пайда а луш, Масала, тухаш дIадоалаш хилар соцаде лерхIаш йоккха давлени йолча трапни установкаш тIа энергена дегидраци еш рационализатораша Р. М. Хачатуровен К. И. Ивинскен енна рационализаторски предложени юкъеяхьаро шера 70 эзар сом пайда бир. Цу дерригей хьахьехьа оаха мел дер дийца варгвац, аьлар ше къамаьл даь йоалаш Г. П. Коноваловас.

Толамаш доахача керттерчарех цаI да управлене дика вIаштIехьъяьккха шерра яьржа социалистически яхь. Цуи девиз я «ХIара балха денна — дикала Знак» яхаш. ХIаьта цу яхье массаза а котъювлаш хьайоагIа из коллектив. Из гIулакх цIаккха а «Советий Iаьдал эттача хьалхарча шерашка денэ, лаьгIлан укхаза.

ДIаяхача пятилеткагIа хIама ца эшаш 34 миллион тонн мехкдаьтта а доаккхаш республика мехкдаьтта доаккхача кхыча управленешта юкъе хьалхара моттиг лаьцар цо. ХIаьта бархIлагIча пятилетке доккхий толамаш дахарах Октябрьски революце орден елар цу коллективаца.

Яхь вIаштIехьйоахараш а кхычарна хьоккхам телараш а коммунисташ ба. Управлене хьалха латт коммунисташ Н. И. Сорокотягини В. А. Демини начальникаш бола цхьоалагIен йиълагIен йола районни инженерно-технически служба (РИТС). Масала, РИТС-1 йолча С. Г. Шаумяна кулгалдеча партгруппаца 21 саг ва. Царех 14 коммунистически къахьегама ударник ва. ХIаьта А. И. Дубинин керте латтача партгруппацара 14 а коммунист коммунистически къахьегама ударник ва.

Управленерча 34 партгрупа коллективе боккха низ ба. Коммунисташа шоашта тIехьабоах парте боацараш. толамаш дахара тIаберзабу уж. пийса леладу производстве хьалхалаттараштa деш дола моральни а материальни а гIулакхаш.

Шоай боккхагIа болча вежарашта тара хила, цар деп де гIерт кемсомольцаш а. Болх дика беш хиларах цIи хеза ба РИТС-1 йолча комсомольски организаце секретарь мехкдаьтта доаккха оператор Толкачев Генадий. РИТС-2 йолча мехкдаьтта дIадохийта оператор йола, парте XXV съезда комсомоло луча эапорта кулг яздаь Яковлева Нина, прокатно - ремонтни цеха комсомольски организаце секретара заместитель, оператор Козлов Владимир, кхыбараш.

Революционни, тIема, къахьегама йоккха традицеш йола «Старогрознефть» НГДУ коллектив парте XXV съезда исторически решенеш толамца кхоачашъяра тIехьа тIагIертта къовсам лоаттабеш а иттлагIча пятилетка хьалхарча шера заданеш ханал хьалха ше кхоачашъергхиларах бIубенна а я.

Ю. ЮСУПОВ.

ОРЕНБУРГСКИ ОБЛАСТЬ. Первомайски районерча «Россия» яхача колхоза уборочно-транспортни звено кулгалхо ва Василий Иванович Савкусанов. Кхаь комбайнах латтача цун звенос дош деннад 60 эзар центнер ялат арда аьнна. Декхар толамца кхоачашдеш да.

СУРТА ТIА: звеньевой Василий Иванович Савкусанова комбайна тIа аргIанара селкъилг буллаш латт.

Б. КЛИПИНИЦЕРА сурт. ТАСС фотохроника.

МОЛДАВСКИ ССР. ХIара денна республика тайп-тайпарча районашкара чам бола сом тIабетта йола итташ авторефрижераторащ дIаух мехка къилбаседенгахьа.

Вулканешски района Карл Маркса цIерагIча колхоза сомий бешамашка хьувкъам чуэнаш латт кердача технологетIа: чуийца баьшна сом сортировка а йийя кийчбу, мехка промышленни центрашка дIабохийт шига чакхбакхха а бохка а. Бокхамера дIабахьийтаб 1700 центнер совгIа боалаш, Iажаш, кхораш, хьачаш, персикаш. Укх шера дика хьийкъаб сом. Колхоз тIаайцача доккхагIдолча декхарех паччахьалкхенга из бохка йолаеннай.

СУРТА ТIА: персикаш чуэцаш бола хьалхалатта комсомолкаш Степанида Каранфили (аьрдехьаръяр) Валентина Забуни.

В. КАПНИНЕИ В. ЧАЙКОВСКЕИ сурт. ТАСС фотохроника.

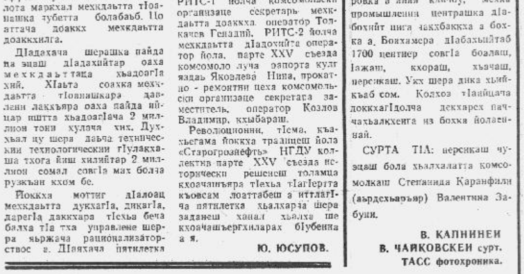

КОЛХОЗА дукхагIа эш уж

ПIовхалагIа матара кхай наькъашта йистора баьцаш, дийна мел дола хIама маьлхах лечкъа кIал отта Iи лехаш да. Iи деш дийнна морхаш а гаьнна дIаяхай. Каст-каста хьажъюкъе гIолла хьанара цIели хьекха безаш хул. Цу хана а йиш яц тоакъара культураш чу ца эцаш латтийта, къаьстта а чуэца езаш ха тиинараш. Цу хьадашка уж чуэца сагота бац Сунженски района XX партсъезда цIерагIча колхоза керттера специалисташ а доакъар кийдеча пхелагIча бригада бригадир ноь. Чернов ше а.

ПхелагIча бригада 56 гектар долча люцерна кхай тIа гIолла дIадолх тхо. БIаргадайначо цендаьхар. КIира хьалхагIа хьекха люцерна уллар касараргIа. Цхьан хана тIа саина сийна, кондарах саина хьаж йоагIаш, йоача дегIа пайдана йолаш хиниай из. ХIаьта хIанз моажденна дада касараш. Шийх мел яьлла хьоанал а чам а байнаб люцерна хьогге а деиз. Кхыметтел хавда зIывгаш а ургIа доладеннад баьцаш, Iаьрждеинай чIегIаш тIара лорадлгаш. Iа из хьабе еллача, ааталий Iойода цунах мел йоалла хIама екъа чIегIа моа юхе ца юсаш.

Цхьабакъда хьекха буц вIалла цIайнхьаяц аьлча гIалат дарглар вай. ГIайна йистте улл кес. Итт - итт метр хиллал йола моттигаш юкъ - юкъера яьсса я. Ишта да дуккха кхыдола касараш а. Колхозо ишта чуэцац. Хьан нийцай из тIаккха? Вешта, из хьа-м хала а дац. Ростов-Баку бодача наькъа йистте ма уллий из кхя...

Юххьанца хийттадар тхона — кхай тIа садоалла адам дац, аьнна. ТIаккха магIа оагIорахьара кхай йистте хьун оаса болча латтар массехк трактор. «Ер тамаш ма йий! Ма товра, доакъараш кийчдераш сомабаьннабале я!» аьнна хвйтар тхона.

Василий Николаевич Киреева трактора оагIоца доахкача йолхьинагашта дIатIадолх тхо. БIайхача маьлхат лоралуш бIаргашка кхаччална Iочутетта фураьшк а йолаш латт из йолхьингашта юххе. Маьлхахи демахи Iаьржъенна я юхьмараш.

— Е люцерна мишта хет хьона, — аьнна хаьттар цуьга.

Кхы хье ца луш эккхийта жоп лу цо:

— Дика йол я,

— Нагахьа саина хьай цIагIа етт хилча, укх моча аьлаца кхоабаргбарий Iа из?

Цигача цхьан юккъа лоаттавалийсар из — гIулакх меттахьа доацилга хайна хургIар цунна Кхы хаьдда е хIаа а, е ак а доаиаш жоп делар цо:

— Кхоабаргбар, ца кхаьбача баргбарий из. Цхьабакъда хIанз саина да дIоахденнача хана хьагулъе-м мегаргъяц. Сецца тхирагIа гулйича дика хургъяр..

ЩIаькха а цо шийн трактор йолаилийтача, йолхьингашта тIехьа гIетта дом бар. Бекке барий цIераш шийгара ца хезача бакъахьа хеташ ва мотталар тхона Василий Николаевич. Ший йиш хиннаяларе, цо ца нийсдалийта а мегар из ишта.

ХIанз статистически даннешка хьожаргда вай XX-ча партсъезда цIерагIча колхозо планагIа 1800 тонн йолла езача метте 3200 тонн силос еллай. 184 процент кхоачашъяьй план. Соахка цу хана 1070 тонн мара еллаяцар. Дукха ха йоацаш «Грозненский рабочий», «Сердало» яхача республикански газеташа дийцар ассиций толамаш. Хоза ма хетий ше хеставе хилча. Из дика да. ТIаккха мишта кхетаде дезаш да, ессаж кийчъеча селлара дика къахьийга хилча 120 тонн мара йол Iалаш ца яр. кийчъезача 1020 тоннаяз метте, 12 процент кхоачашъяьй план!

БаI мо лерттIа тIайолаш пхьаккха тайпа буц яц укхаза. Колхоза пхелагIча шурий-товарни ферме хилар тхо. Цхьа башха моттигаш я цигара ярaш. ХIара сахьат массаза доал ца хуле а, хIара денна хIаьта а хул цига колхоза специалисташ. ХIаьта колхоза культурни даьгIений заведующи Ольга Кирилловна Огурцова вIалла цигара дIайоале а я тамаш.

Массехк шу хьалхагIа шолха карташ яр укхаза яь. Нийса йовкъаш юкъе а юташ цхьатара аьшкабетонни бIоагIаш а дегIа аьшкаьргана чуерзаьйр колхозе дикагIдолча хий дехкача лаьттай 165 гектар. БIаь эзар сом совгIа паччахьалкхен ахча дIадахийтар. ДаьгIе хьахиларга хьежарах кхы хIама ца а хиниа, бIоагIаш оагIора сеттад. аьшкаьрг мукх биаь Iобежаб, дIахьор дIабихьа боацаш ба. Цхьабакъда, шин канала юккъе уллача 165 гектара тIа йокъалах нийттIа лаьттен баI мара тIаьнна баьнах хIамен яц. Церг хьакха моттиг лехаш леляш цхьа ткъаьх бежан да укхаза. Тамаш я-кх кер биза хIама царна кобайогIе.

Июле правлене заседани хилар колхозе. Цига соцам бир: бетта 130 сом алапи а долаш цига бригадиралла В. Чернов, кхоъ моторист, цхье слесарь, цхьа трактористи цхьа хаьхой вахийта. Штат мелла хьажал хьо!... «Да воацаш йиса гурбаш укх ханага мишта яьннайолахьогI, вIашагIа ца йоахаш мишта латтийсайола безача маьха насосни станцеш?!» Кхо шу хьалхагIа оттадаь хиина из хаттар ден повестка тIара дIадаьккхад. ХIанз культурни даьгIенашка гуш яц е станцеш а, е турбаш а. Станцеш тIалаьттача бетонна лардашта гоннахьа листа йоарxIаш яьнай.

ФуннагIа - моллагIа хиина дале а, вай дог тийша да, пайда ца эцаш кхаь шера илла 165 гектар лаьтта юха а колхоза севооборота юкъедоагIаргдолгах, партийни организаце бехкечаргара диаза жоп дехаргдолгех.

А. САГОВ.

Республика фермашка

Хьайбаш леладераша бархI бетта баьча балха итогаш яьй укх деношка. Цар хьахьокх шура, дулх, фуаш, тха алсамдаккха йиш хулийтача торонех республика дукхагIйолча фермай коллективаша боагIа пайда эцилга.

Цудухьа соахка август бетта яьккха хиччачул 500 тонн дукхагIа шура яккха карагIдаьлар республика шурий-товарни фермай коллективай.

Хьайбаш Iангара доахаш дукха халонаш ла езаш хилар бахьан долаш соахка хьалхарча ах шера яьккха хиччачул кIезигагIа шура яьккхар Грозненски, Гудермесски, Малгобекски, Сунженски, Урус-Мартановски районий хьайбаш леладераша. Цхьабакъда хIанз балха темпаш сих а яь кхоачамбоацараш дIа а даьха хьалхарча ах шера яьккхаиза йиса шура меттаоттаеш хьабоагIа уж.

Къаьстта дика къахьег Веденски, Назрановски, Наурски, Ножай-Юртовски, Советски районий хьайбаш леладераша. Укх шера бархI бетта цар яьккха хьайбай продукци соахка цу юкъа яьккхачул дукхагIа я.

Къаьст - къаьста боахамаш хьанйнача дика къахьег «Горячеисточненский», «Терек», «40 лет Октября», «Терский», «Предгорный» совхозий хьайбаш леладераша. Соахкарчул дукха дукхагIа я укх шера цар йоаккха хьайбай продукци.

Хьайбай продукци яккхараи из паччахьалкхенга йоахкараи укх шера хьалхашка латта декхараш кхоачашде ерригa торонаш я республика фермай къахьегамхой. Царех бизза пайда эце беза цар.

1976 ШЕРА 1 СЕНТЯБРЕ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ШУРА ЙОХКАРА ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ ЙОЛА

СВОДКА
(план кхоачашъяр проценташца)

1.	Ножай-Юртовски	111
2.	Веденски	101
3.	Советски	82
4.	Наурски	75
5.	Малгобекски	71
6.	Грозненски	71
7.	Гудермесски	70
8.	Шелковской	69
9.	Назрановски	68
10.	Сунженски	68
11.	Шалински	68
12.	Надтеречни	67
13.	Ачхой-Мартановски	66
14.	Урус-Мартановски	66
	Республике	72

Герз дIадаккхар духьа лоаттабеча къовсамера боккха низ

Хельсинки. Боарам боцаш доккха маIан чулацам цу дешо, машаран кхерамзлен бахьан долаш, дика лоацхой хилари беркате цхьана гIулакхаш леладари духьа халкъаша хьанаре лоаттабеча къовсаме толама символ хилла дIа а этта. Шу дашнал Iехьарча актана — европейски машара бокъонца долча кодексана укхаза кулгаш яздаь.

ХIанз юха а массане а уйла шийна тIаувза Финляндe столицо. Укх шера 23 сентябрера 26 сентябре кхачалц Хельсинке хургьа герзаш Iоадетта соцадара, герзаш дIадахара, кхохкам кIаьдбара тIехьара Дерригдунен конференци. Машара тIехьарча къовсамхой из форум гулъелга дагадехар машар безача низий Дерригдунен конгресс гIулакхаши буьзамаш дIахо кхахьара дешашта йола Дунен халкъашта юкъера совет я.

Хургйола конференци — из гулъелга вIаштIехьдаккхара совето кхаь шера хьийгача къих дахьна беркат. Из гулъяза ярг ца укхар хьалхалоах машар чIоагIбара сагогIа долча декхараша. ХIаьта царна юкъе ба машара кхерамзлени дола герзаш Iоадетта соцадара тIехьара, герзаш дIадахара тIехьара къовсам а. Конференци гулъелга кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладареи дешашта йолча ерригача Европа юкъарча Совещане шу дузача хана хургйолаш нийсъяьй, бокъонца из исторически событи белгалъяккхар духьа.

Дерригдунен машар безача низий конгресс хинначул тIехьагIа дIадахача кхаь шера кIезига къахьийгадац герз дIадаккхара проблема къоастаяра хьалаш кийчдар духьа. Советски Союзо социалистически содружества кхыча махкашен тIагIеттаи лерраги чакхьоахача политикана. Малхбузен дуккхача мехкий реалистически уйлаш йолаш болча кулгалхоша кхетаеш тIаьхацен хьаллаьацен. кIезига хIамаш карагIдийнадац. КПСС XXIV съездо 1971 шера хьоттаяь машара Программа чакхьяхаро моллагIа бале а болчен къаьстта а ядерни тIема кхерам кIезигбара тIадерзадьча дунен халкъашта юкъерча договорийн соглашений бIарчча система оттаярга кхоачадьд гIулакх.

Массане а кхетадьд стратегически герзашта доазув оттадара дакъе СССР-ан США-нен юкъе яь вIадаш а хIаьта ишттa царна юкъе ядерни тIом ца хилийтара хьакъехьа яь соглашени а массе оагIонахьара лоархIаме хилар. ВIалла дукха ха а йоацаш оттаяь дагадоацаш ядерни тIом ца хилийтара чакхдоахача гIулакхий хьакъехьа хьалхагIа яь хинна советско - американски соглашени морг бола советско-французски соглашени а. Цу тайпара, пхе ядерни державах кхаьне хIанзле а бехктокхаме декхаран тIаьцнад шоашта цо-оагI чурча бахьанех ядерни кхемат ца оттайта аьнна.

Советски Союзен кхыча социалистически мехкийн проекта ларда тIа оттаяь бактериологически герз дехкареи хIалакдаь дIадаккхареи хьакъехьа дунен халкъашта юкъера Конвенци чIоагIъенна дIайоаласлар 1975 шера дениз. Из къаьстта лоархIам болаш хилар фуд аьлча, из да, тешаме герз дIадаккхара тIадерзаьь историе чухь эггара хьалхара гIулакх из хилар а хIаьта ишттa бокъонца герз дIадаккхара торо массанена а мегача тайпара Конвенце хьахьоккаш хилар.

СССР-о лерраIа къовсам лоаттабу машар бахьан долаш, массаза а хьалда предложенеш тел герзаш кIезигбара, герзаш дIадахара тIехьарба. Царех я дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка низ юкъе ца баккхареи лаьтта герз геттара дехкарен хьакъехьа (1972 ш.). пхе паччахьалкхен — ООН Кхерамзлен Совета массаларча члений тIема бюджеташ 10 процент кIезигбара хьакъехьа (1973 ш.). тIемен кхыча зулламеча гIулакхийн духьа Iаламан климатан беш бола Iоаткъам бехкара хьакъехьа (1974 ш.) енна предложенеш.

Кхохкам кIаьдбареи герз дIадаккхареи наькъа тIа лоархIаме этап хилар кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладареи дешашта йолча ерригача Европа юкъарча Совещанех. Цуи доакъашхочча массане а цхьатарра бакъдаь тIайнар тIема низаш вIашдухьал а оттадаь лоаттадеIга мелдаран герзаш дIадахара новкъостал даран цхьана къахьега лоаш шоаш хилар. Цар хьакхайкадир бух соцшача кхыча цу доакъошка дунен халкъашта юкъера шиш болеи пайдаеш тIахьожам а лоаттабеш массане а цIендаь а герз дIадаккхара корта а болаш дола гIулакхаш чакхдахаиза даргдоацилгах шоаш дог тийша хилар.

Герз дIадаккхара проблемаш корта а болаш къоастаIта гIертача СССР-о совещани чакх ма яьлиге а предложеним елар ядерни герза деш дола тохкамаш массане а геттара а дехкара хьакъехьа а хIаьта ишттa дуккха адам хIалакдеча герза керда тайпаши цу тайпарча герза керда системаши кийчъелген хьаелген дехкара хьакъехьа а договор дарах (1975 ш.). Цу шин предложене кIоарга маIан сенах латт аьлча, из латт, дуккха адам хIалакдеш дола герз кхы дIахо эргадаьккха тоа ца дайтарах.

Уж ерригa советски инициативаш дег тIара къоабалъяь тIайнцай дунен общественносто, йоагI-йоагIаш йола ред... лоцеш тIайнцача дукхагIдолча мехкаша — ООН-а членаша. ХIанз декхар сенах латт аьлча, из латт, уж йиэаи тIехьа ца йоалийташ чакхйоахаргйола гIулакх дарах.

«Цу даькъе вай бухсоцшаш лерхIар хила а хиннад, хIанз а да, — аьнна хьакхайкадьд Л. И. Брежнева КПСС XXV съезда трибунера, — массане а цIендаь а герз дIадоаккхилга. Нуица цхьана СССР-о долахIама ду цу лерхIачигга вуташ болча наькъа къаьстачча къаьстача участкашка дIахо дIаьхалхашкахьа дахара».

КПСС XXV съездо тIайнцай машари дунен халкъашта юкъе цхьана леладу гIулакхаши бахьан долаш, халкъий паргIатон кортамукъален бахьан долаш дIахо лоаттабергболча къовсама Программа. Цу тIа хьахьескхай практически декхарий а уж кхоачашдар духьа машар чIоагIбари герз дIадаккхаран тIадерзадьча гIулакхий а бIарчча комплекс. Программа тIа оттадаь сагота къоастаде дезаш дола декхараш: стратегически наступательни герзашта доазув оттадарен кIезигдарен хьакъехьа СССР-ан США-нен юкъе керда соглашени кийчьяр яккхара, ядерни герза деш дола тохкамаш массане а цIендаь а соцадара хьакъехьа, химически герз дехкарен хIалакдаь дIадаккхарен хьакъехьа дунен халкъашта юкъера договораш дара де йиш йолаш мел дола хIама дара, и. кх. дI.

Централи Европа, герзашара низаши герзаши кIезигдара хьакъехьара переговораш сихъяра кхы тIа а къахьегаза дагрдоацаш лоархI Советски Союзо. Цунга хьежжа СССР-он кхыча социалистически мехкашен, малхбузехьара партнераштa довр а теркалдеш, керда конструктивни предложенеш еннай Вене. Цхьабакъда переговорех цхьан оагIорахьара тIема совле яккхара пайда эца гIерташ гIулакхаш леладу хIанз а малхбузехьара державаша.

ЛоархIаме предложени еннай Советски Союзо дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка низ юкъебоаккхаргбац аьнна дерригдунен договор дара хьакъехьа. Цу инициатива реальни лард хилар, низ юкъе ца баккхара принцип СССР-о кхыча паччахьалкхенашца дахьча дуккхача договорашка а хьахьехьа хилар. Из принцип я Хельсинке хиннача совещане тIехьарча акта тIа а. БIаргаго хала дац, низ юкъе ца боаккхилга, СССР-о яххача тайпара, дунен халкъашта юкъерча вахара закон а хиниа дIаэттача, герз дIадаккхара проблемаш къоастаелга мел аттача даргдар.

ХIанзарча хьалашка, герз Iоадеш латтачен кхыметтел империализма агрессивни гIозараша из сихдайтачен хана, де йиш йолаш мел дола хIама де дела паччахьалкхенашка хьалхле а йолаш герз дIадаккхара деша Дерригдунен конференци сихагIа гулъяра. Дунен халкъашта юкъерча цу форуме дешаца хьашт долаш долча дунен тIарча дерригача мехкашка цхьатарарча бокъонегIа йиш хургъяр герз дIадаккхара проблемаш ювца, хIана аьтча герз дIадаккхарах дола дош массанена а доагIаш да. цудухьа паччахьалкхенаша цхьана къахьегарца къоастаде дезаш а да.

Цуица цхьана, КПСС XXV съезде Л. И. Брежнева белгал ма-даккхара, «боккха ба тахан машар чIоагIбара тIехьарча общественносто шерраха болама лоархIами бехктокхами. ДIадаха пхи шу белгалдаьнад из болам дегIабоалабеча хиннача укх тайпарча хIамашца: Москве хинна машар безача низий Дерригдунен конгресс, европейски кхерамзленна тIехьарча къовсамхой Брюссельски ассамблея. Берлине хинна кхалнахьа Дерригдунен конгресс» Цу даькъе лоархIаме событи а хинна дIаотта езаш я Хельсинке хургйола Дерригдунен конференци а.

Цун теркам тIабезабергба, Дерригдунен машар безача низий конгресса гIулакхаш дIахо дахьаран буьзамаш леладари йолча Дунен халкъашта юкъерча совета Заявлене тIа из дIаяздаь латтача тайпара, Iоадеш латта герз соцадара чакхдоахаргдолча гIулакхашта. Конференце дуаргIа керда соглашенеш ягахьа а дуккха адам хIалакдеш дола массе тайпа герз дехкара, герзаш массане а цIендаь а дIадахарга бода никъ хьабеллаш долча саггота эшача дунен халкъашта юкъерча договорашта кулгаш яздоагIахьа а сихха дIахьалхашкахьа вугаргвоа наькъаш.

Хельсинке хургйолча общественни низий Дерригдунен конференце шеко йоацаш новкъостал дергда тIема кхохкам кIаьдбара тIадерзадаь правительствашен ООН-он чакхдоаха гIулакхаш хьалхадаш шоай солидарни уйла хьакхайкае. ХIаьта из цхьаккха дича а хиланза даргдоаца хIама да кхохкам кIаьдбара ерригга процесс юхалаьстаргйоацаш хилийтара. ХIанз ООН-а лаьрхIача тайпара, герз дIадаккхара деша йола Дерригдунен конференци кийчъяран чакхъяккхарил правительствени йоацача организацеша мамогга дукхагIа влияни ергйола способаш кийча езаш я конференци.

Iоадеш латта герз соцадара тIехьара болам баржаш латт дунен тIа Цуица тешал ду Iоадеш латта герз соцадара тIехьарча, герз дIадаккхара тIехьарча кердача Стокгольмски кхайкарала кIал кулгаш яздара кампани толаме делаш хилар. СССР-е хIанзле а пхиа кIал кулгаш яздаь 135 миллион совгIча саго. ХIанзле а цига кулгаш яздаь дуккха нах ба кхыча мехкашка а.

Къаьстта дукха вийалаш а болаш Хельсинке хургйолча машаран герз дIадаккхаран тIехьарча дунен кердача общественни форумо, шеко йоацаш, новкъостал дергда дерригача дунен тIарча машаран кхерамзленнен тIехьара, герз дIадаккхара тIадерзадаь эффективни гIулакхаш сихагIа чакхдахара тIехьара къовсам кхы а чIоагIагIа айбара.

Святослав КОЗЛОВ,
АПН политически обозреватель.

Хий - кхашка

Шалински района юрта боахама болхлоша шоай хур-могаш ду паччахьалкхенга ялат, шура, дулх дохкара тIаийна доккхагIдола социалистически декхараш Х-ча пятилетка хьалхарча шера кхоачаши тIехкхоачаши дара.

Района боахамаш шерагара шу массаза доал дикагIа Iомалу кхашка хий дехка, цудухьа дуккха а лекхагIа хул гурахьа дувча кIаи, хьажкIий, шекара свеклай, кхыча культурай хьувакъам. Района боахамаша хий дехкача кхашка дIадийнадар 1000 гектар гурахьа дув кIа. хIаьта районе юкъера лаьрхIача цу культура хьувкъам 32 центнер хилар хIара гектаре тIара, хIаьта хий ца дехкача лаьттара 25 центнер мара ялаьзар.

Массаза а хий дехкача лаьттай 910 гектара тIа дIайийнай хьажкIаш. Царна кIанале а шозза хий диллад, цхьацадолча боахамашка кхозлагIа дилла а болабеннаб. Цул совгIа, хий ца дехкача лаьтташка а дIайийнай хьажкIаш, масала, «Предгорный» — 200, «Шалинский» — 185 гектар.

Иштта шоззен кхоззен хий диллад сомий бешамашка, баьцадаьрийн доакъара культурайн кхашка.

60 процентал тIех тIоадал яц лаьттанна, тIаккха цунна наьха саина дукха хий эш. Из теркал а деш, фуннагIа даь а лаьтташка хий дехкаргдола наькъаш дийхад юрта боахама специалисташа укх тIеххьарча 4—5 шера. Цу гIулакха кхы тIа а нийцай догIаш хьисапе хий детта машинаш, насосни станцеш, кхыйола мелиоративни техника. Цу гIулакха къаьстта белгалъяккха йоагIа «Предгорный» совхоз. Соахка йокъал эттача шера, районе духхьашха цу боахамо нийнар насосни ши станци, хьажкIашта диллара магистральни канала чура айлар хий. Укх шера шиъ кхы а нийцай насосни станци, из ерригa техника дийпахьа а буе а болх беш я хьажкIашта хий дуллача

Iанна довкъар дукхагIа Iалашдар духьа «Джалка» яхача совхозе ка бола ялаташ чуйицачул тIехьагIа, дIайийнача хьажкIашта харшашка гIолла дуллаш а ортIан хьисапе хий деттача машинашца тохаш а да хий. Цу тайпара, хIанзле а кхоачам болаш тIоадал силаь 360 гектара. Юха шерара хьувкъам а бицбалийтан боахаме. Гурахьа ялаташ дIадувргдолча лаьтташка тIоадал чуболийташ хий дехха болабеннаб.

ХIанзле а 500 гектара тIа лаьттах тIоадал чуболийташ хий диллад районе. Долла хIама ду хий дехкачен ца дехкачен лаьтташна кхоачам балла тIоадал хилийтара. Нагахьа санна района пхе совхозе халданзе хий дехкаш дола лаьташ 6000 гектар дале, укх тIеххьарча шерашка йоацаш кIезига хулаш хиларах цу боахамашка хий дехк 10 эзар совгIача гектара тIа.

Шалински оросительни участка болхлой декхарийла ба магистральни каналашкара халданза тха боахамашта хий телга Iалашдеи цу гIулакха тIахьожам лоаттабеш. Боахамий юкъара магистральни 4 канал да районе. Царех шинне чу Аргуна плотинера доагIа хий, вокх шинне чу мукъача хьарсамашкара доагIа, вешта аьлча хьарсамашкара хий боарам нийсбеш дац, цудухьа оагIош тел хиэо, хIаьта уж юха дIакъовлара бульдозераш хилайза ялац. Уж а кхыдола а балхаш кхоачашдара «Чечено - Ингушводстрой» яхача Грозненски ПМК-агара. М. Хаматханов керте а волаш, районе къаьстта участок вIашагIъеллай яхаш я. ХIаьта уж дерригa лаьттан балхаш дара дукха даь договор а да тха. Цу тIа оттадаьл, боахамий юкъарча каналашкара хий боарам нийсбеш балхаш дара оаха йийххача хана тхона бульдозер яла декхарийла я из ПМК, аьнна. Цхьабакъда укх тIеххьарча хана вIалла дош ца хетачох леладу цо ший декхараш. Масала, укх шера 22 июле дениз цхьанна бахьанаш а доахаш бульдозер ца луш укх ханага яьнай ПМК. Цун бехкагIа 1 бутт совгIча хана юртбоахама культураштa дехка хий доашо хьувз «Шалинский», «Южный», «Гардалинский» совхозаш.

Боахамий чухьарча оросительни сете дерригa балхаш де дезаш даь договор да Грозненски ПМК «Джалка» яхача, «Автуринский», «Предгорный», «Шалинский» совхозашца а. ХIаьта керттерча даькъе де дезар гидротехнически гIирсашта капитальни текущи ремонт елга да. Цхьабакъда «Шалинский» совхозагара дIанийкхача по даь цхьаккха хIама дац укх шера бIаьстар юхье боахамий чухьара хий уха харшаш цIендар мара «Шалинский» совхозе кIезиг-дукха балхаш лаьт бIарччача ехкална 150 гектар хьажкIий, 50 гектар шекара свеклай хий ца дулдийташ гоа а я. Массехк гидротехнически гIирс хьалбаьб ПМК-ас. Хий дехка ха чакхъяллалца лоаттадалаизар уж гIирсаш, дерригаш а юха тоаде дезаш да. ДагадоххагагIа аьлча, совхозо эксплуатане дIаэланза а да уж гIирсаш. 1966 шера хьалдаьча гидротехнически гIирсаша дикагIа бу болх, цар керда хьалдаьчар бечул.

М. ХАТУЕВ,
Шалински оросительни участка начальник.

Доазол дехьара

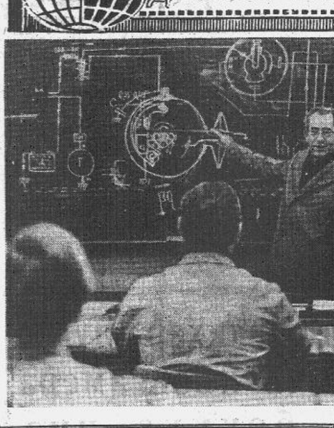

Девне кхоане йоаккха я

Варнера 30 километр дIахо вехкхача метте Девни яхача хин атагIа шерра яьржа улл сихха дегIайоагIача Болгаре химически промышленносте къаьстта моттиг дIалоацаш йола йоккха промышленни комплекс. Йоккхий предприятеш хьаяр — из дегIаахара керттерча белгалонех цаI. ХIанз цу тайпарча 13 комбинато хьаю химически промышленноста ерригача продукцех 60 процент. ХIаьта царна юкъе а белггалара моттиг дIалоац Девненски комбинато. Цул заводаша арахец кальцинированни сода, чоалхане минеральни удобренеш, хлор, карбид, пластмассаш — 20 совгIча тайпара бе-бе химически продукци.

1950 шера гIишлош хьалъю эггара хьалхара бригадаш Девненски атагIа яьхкача хана дена, хьадоладеннад комбината истори. Дуъ шу ма даьллинге а укхаза болх бе йолаялийтар Европе йоккхагIйола Карл Маркса цIерагIа содови завод. Шера 80 эзаь тонн кальцинированни сода арахец цо. Цул тIехьагIа болх бе йолаелар хлор, поливинилхлорид, азотни кислота, минеральни удобренеш арахеца предприятеш.

1974 шера 5 сентябре, Болгаре социалистически революция яьнна XXX шу дузаш, езъеш хьайнйллар йоккхача бархI предприятех латта Девненски промышленни комплекс. Митинге ше къамаьл деш БКП ЦК Хьалхарча секретара, Пачхьалкхен совета председатела Тодор Живкова белгалдаьккхар, комплексо социалистически строя хьашт мела а торонаш хилар, болгаро - советски доттагIалеи социалистически экономически интеграцеи иза хьахьокхаш хилар.

Де а доагIаш Девнех доккхал ду беррига мехко. Комбината еррига мощносташ болх бе йолаялийтачул тIехьагIа бахача наьха хIара сага сих лоархIаш кальцинировании сода хьадара дупеп тIа эггара хьалхара моттиг лоацаргья Болгаре комбинато. Болгарски халкъа боахама эшача минеральни удобренеех 30 процент Iалашъергья комбинато. Девне предприятешка хIара шера арахец 360 эзар тонн азотни кислота. Ишта я болгарски химе флагмана масштабаш.

Девненски промышленни комплекс — из да социалистически экономически интеграцех доала беркат хьахьокхаш дола къаьгга масал. Из хьалъяьй Советски Союза новкъостащцеи Чехословакеца, ГДР-ица, Венгреца цхьана гIулакхаш делладеш. Болгарски гIишлойхоща, монтажникаша, эксплуатационникаша оагIув оагIох а теха укхаза къахьегаш хиннав 200 гаргга советски специалист. Царех дукхахчарна Болгаре Халкъа Республика орденаши медалаши тийннай хьцар ца кходеш къахьегарах.

Комплексни технически новкъостал даьд СССР 20 совгIча Iилма - тохкамеи проектно-конструкторски институто. Девнена машинаш, оборудовани, приборащ кийчъяьй бIаь совгIча советски предприяте. Болгарски болхлоша бакъйоах, СССР-ера кхыхьача оборудованегара Советий Мехка географи Iомаде йиш я.

Болгаре дIанийдаь кредиташ кийча продукци а телаш хьатокхаргда.

«Болгаро - советски доттагIала атагIе» оал хIанз Девненски атагIенах. Укхаза мела дола хIама советски болгарски инженерийи болхлойн кулгаша хьакхелла да. ДIахо хьалъеш латт Девненски промышленни комплекс. Хьалъувтташ латт кердача заводий цехаш, шерлуш я хьалъяь яьннача предприятей мощносташ. Кхоане йоккха я Девне, из хьаккхол Болгаре Халкъа Республикан Советски Союзеи къахьегамхой вIашагIтехача цIизашца.

Л. ХАРЬКОВ,
ТАСС корреспондент.
София.

Болгарски халкъа эггара лоархIамегIа йола социальни котало я дешара бокъо хилар. ТIехьарча итт шера эзараш болча кагийча нахеи мехкарашеи цIистеньхай лакхереи юкъереи дешара заведенеш. Инженерно - технически специалисташ — Болгаре эггара дукхагIа яьржа ярех я.

СУРТА ТIА: Софиерча энергетически техникумера занятии.

ТАСС фотохроника.

Ший тайпара коллекци

Леонардо да Винче дийхка анатомически сурташ сенца лоархIаш да — Iилмаца е искусствоца? ХIанз а тIехьа из къувсаш ба специалисташ. Цхьабакъда керттердар шеко йолаш дац: сийлахь - воккхача итальянца Iилман иллюстрацена лардаш ехкай, хIаьта сага дегIах дола хIамаш ший ханарча лораштачул дукхагIа ховш хиннад цунна.

1487 — 1493 шерашкара лоархIаш дола Леонардо да Винче ткъаь пхиъ сурт — царна юкъе бокъонца ше ма-барра билла сага бIарг, керта тути, эггара хьалха долчча бесса дилла кулга тIеххий сурташ — английски королева коллекцеца дадаш дукха ха яьккха да. Дукха ха йоацаш океанал дехьа дахад уж — США 200 шу дизарца дувзадена Вашингтонерча «Смитсониан» яхача музейна совгIата. Коллекци «делаш» хургья. Августе, американски газеташа дечa хоамагIа, Лос - Анджелесерча искусствай музее хьокха оттаергйолаш я из.

Н. КЛЕЙМЕНОВА.
(АПН).

Соуэто а ерригача провинце Трансваале а йоланна расистана дуьхьала африканийн дуьхьлонаш. Кейптаунерча бахча нахи. Надежда яхача комаш Доббая, поторов городе болхлой. Дуккха эзараш лац нах дIадахар вахара хьелаш тоаделга, дешарал къахьега мел деле расова дискриминаца дIайоккхилга да. Рассистки режима керте латтара инструкциа хьажжа демонстранташта духхьал герз даьккхар полице.

Ленга, Гугулети, Ньянга яхача посёлкашка керда цIий Iодохийташ дов даь. 30 совгIа африканцаш болбаь, човаш хинна болаш 130 сага гуш хиннараша яхачох. Кейптауне йистошка хинна доккхаьа кхоллада хиларга а доа. Иоганнесбургерн Преторей полице 176 сага а вувш, 1136 сага човаш а еш хинна африканий.

Цу хана из гIулакх бIарга.

СУРТА ТIА: лаьца дIавуг цига дакъа лаьцаш хиннар.

ЮПИ—ТАСС телесурт.

БЕХКАЗЛО ЕХАР

(ЮРИСТА КОНСУЛЬТАЦИ)

Даьча зулама хьалхара бехктокхам кIаьдбеш долча гIулакхашта юкъе РСФСР Уголовни Кодекса 38 статья тIа лоархIаме моттиг дIалоац цIенача дег тIара дехке а ваьнна, бехказло ехаро.

Фу яхилга да — бехказло ехар, тIехье мишта йолаш да из гIулакх?

Бехказло ехар да гражданина ше даьча зуламах лаьца ший лоIамагIа, суда, прокуратура, следстве, дознане органашка бакъдар дIадувцар. Цу гIулакха следственни органашка е суде ший ваха везац. Поште гIолла дIаяхьийта, кхыча сагага гIолла дIатоха мегаргья заявлени, е телефонаца хабар де мегаргла. Ший лоIамагIа из дар да лоархIаме.

Бехказло ехар морг лоархI, следственни органашка меттел, кхы в, масала, газетий редакцешка, учрежденешка, общественни организацешка сенна заявленеш, нагахьа санна из язъяьчо ше даьча зулама хьакъесхьа хоам бойя.

Торонаш цу тайпара бе-бе хилар геттара дика кхетадеш да: нагахьа санна саг белггала дехке ваьнавале, ший бехк цо къайла ца кхухьс, ше дехке валар хьаьала йиш хIана хилийтац цунга.

Бехказло ехара маIан миччa бесса дале а, хьисапе дац: — доллаза хIаманна дехке валар дале а,бехк токхаме озар кхераш дале, шийна тIера бехк байбе безам болаш, вож зуламхой хьагучабахя ловш дале а, е фуннагIа а кхыдар дале а. Укхаза керттердар да, саго ше хьатIа а вена харцахьа даьча хIамаех хоам бар, хIаьта долче зуламашца къовсам лоаттабе новкъостал дар.

Мишта къоастаду бехказло ехаш тIавенача сага дош? Укхаз а керттера ши лостам хила йиш йолаш ба: уголовни бехктокхама цIенвенна мукъавалийтар е судо баь бехк кIаьдбар.

Прокурора е прокурор раьза а волаш следователа бокъо я бехказло ехаш тIавена саг уголовни бехктокхаме ца оза решени е ,нагахьа санна законагIа ца доагIар даь вола саг общественна кхераме ца хилар гучадаьннадале из суде dалан за варгвоацаш хIама децеи.

Из бакъдеш дола масал следственни практикера доаладе мегаргдолаш да. Игнатов яхача шофера, товар дахьа ше базе вена волаш, кладовщик чухьа воацилта а хайна, кхалнаьха импортни ши икк лочкъа а яь, ше дIанийцача кхыча товараштa уж юкъе а ехка, базера араяьхай. Зулам да цо даьр, хIаьта судо лаьца воаллаш яккха кхаь шерага кхачалца ха тоха йиш йолаш вар из. Цхьабакъда цIагIа дезала юкъе дагавьннaчул а ше уйла яьчул а тIехьагIа, шоллагIа дийнахьа милице а вена, ше даьр ма - дарра дIа а дийцад цо, лочкъаьна хинна ши икк дIа а еннай. Уж гIулакхаш техкачул тIехьагIа следователа гучадаьннад, Игнатова цхьан организаце шоферала болх бу 12 шу совгIа ха хилар, ший декхараш цо цIеся кхоачащдеш хилар, балха тIа толамаш дахарах цунна дукхаза а совгIаташ тийнна хилар, из дезала дика да хилар. Уж хIамаш, хIаьта керттерча даькъе бехказло ехаш из ше тIавар теркал а деш, следователa, прокурорагара мукъа а баьккха, уголовни бехктокхаме ца озаш витав Игнатов, цу хьакъехьа цо болх бечча моттиге хоам а баь.

Цхьайолча хана, духхьал хьааьннад закона тIа, зулам даь вола саг бехктокхама кIалхара воал, нагахьа санна цу хьакъехьа цо ше хоам бойя.

Масала, РСФСР Уголовни Кодекса 174 статьяна тIехьа яьча белгалон тIа дIаяздаь латт: «Кхаъ бенна вола саг уголовни бехктокхама кIалхара воалийт, нагахьа кхаъ дIа ца белча из саг ца вугаш моттиг хиннаяле, е, нагахьа санна цу саго ше кхаъ дIабенначул тIехьагIа из долла хIама мишта нийсденнад ше ва а вена хьааьннадале».

Цу хана хьисапе дац, кхаъ беннача гIулакх мишта нийсденнад цу сахьате дувцар а е цхьа ха яьнначул тIехьагIа дувцар а. Алхха цхьа хIама да лоархIаме: даьча зуламах дола хIамаш следственни органашта хале хьалхагIа цу хьакъехьа хоам бар.

Закона цу указане яххача уголовни бехктокхамах мукъавалийтар КРУ контролер-ревизор хиллача Чаадаевна а доха Зайналабдин. Зайналабдинна ше ба а бехк ца хета. Уголовни «органашка» хоам баьб. Кхаъ йаьца Чаадаевс чIоагIа режима хоама болх йолаш йоцаш вола цуна дIахедаш шиннен йолла яккха бохI шу гучуха.

Е цхьаькха масал. Уголовни Кодекса 218 статья тIа оттадаьд, «доала герз (хир доацача шоакъала тайпашкара дIанийккхача) бокъо йоацаш леладарах, дIадилла улладарах, эцарах, хьадарах е доххарах, герза кхоачам е лелха веществаш лелаярах зулам а лоархI, иуе шерага кхачалца лаьца воаллаш яккха ха тоха йиш а я» аьнна. ХIаьта а, цу статьяна тIехьа яьча белгалон тIа дIаяздаь латт: «Бокъо йоацаш леладаь дола герз, герза кхоачам е лелха веществаш ше раьза а хинна хьаенна вола саг уголовни бехктокхамах мукъавоалийт».

Урус - Мартановски районе вахача Бексултанова массехк шера «Парабеллум» яхача тепчий вурийтта поатрон леланьй. Законага диллача из зулам да. Цхьабакъда Бексултанова, цхьан дийнахьа чурча гIулакхий районьа отделе а вена поатронаш дIа а енна, шийна уж мичара енай хьадийцад. Ше хьа а вена милице органашка хоам барали бехказло ехарахи бехктокхама геттара кIалхара валийтав из. ХIаьта, нагахьа санна цо из даьдецаре, бокъо йоацаш лелаь поатронаш чухьежа лийцаяларе? Кхы къамаьл а доацаш бехктокхаме озаргвар, йаьххача хана лаьца воаллаш яккха суд ергьяр.

Цхьабакъда бехказло ехарах уголовни бехктокхама кIалхара валийта йиш йоацаш а хул моттигаш цкъаза (къаьстта кхераме зулам даьраштa доагIа из эггара хьалхарча аргIаача). Цу хана судо, бехктокхам байбеш дола гIулакх санна, теркалдеш тIаэц бехказло ехаш тIавар, цу духьа байбу бехк (ха кIезгагIа тох, и. кх. дI.). Ишта моттиг нийсъелча, бехктокхам байбеш дола гIулакх а лаьрхIа бехказло еха вара лоархIам бехке волчо даь мукIарал човгIен бакъи хиларга а из мукIарал дара бахьанашка а хьежжа беш ба.

Суд а яь, шоашта теха ха йоаккхаш лийда боахкараша бехказло ехарах хулаш дар керттерча даькъе кортамукъа бараш бехказло еха бахкарах хур морг да. Из кхета а деш, хьалхагIа шоаш даьча зуламех цIенбенна мукъабозла а лаьрхIа, судаш яь лийца боахкача цхьабараша шоаш раьза а хиле хоам бу. Шоашта суд яле хьалхагIа шоаш даь хиннача кхыча зуламий хьакъехьа, даь де юхметтаоттаду. Цу гIулакхс цар бехктокхам дикка байбу.

ХIаьта мишта гIовдала тарлу гIулакх

Колове шийгара дика оамалаш гойтарахи болх дика барахи гражданин Идрисов уловно - хапал хьалха мукъавалийтав лаьца воаллачара. Хьаьнала къахьега волавеннав. Саг йоалаьй. ТIаккха, цу хана следственни органаша гучадаькхад кхы зулам бахьан долаш цунна суд яле хьалхагIа цо даь хинна лочкъор. ТIаккха юха а суд ю, юха а лаьце колове дIавохийт. ХIаьта цу тайпара хьоззам ца нийсбалийта йиш йолаш ба. ХьалхагIа яь суд тоххаш ше воаллача хана, «гуча ца дала мег» аьнна дог тешадаь ца а Iеш, шийх мел доалла хIама дерригa а ма-дарра а дIадувца, ше даьча вокх зуламашта дехке вала а цу тайнара, лаьцачара цIавеча шийна сатийна вахар Iалашде а йиш йолаш хиннав из.

Бехказло ехар дукхагIа хьанна гIойле йолаш да? Следственни органашта да е зуламхочоа да? Шеко йоацаш, цхьадолча даькье аттача бо̀ал следователя, прокурора, суда болх саг бехказло еха веча. Бехказло еха венача ше новкъостал ду зулам хьагучадеккхара, хинна зулам дIадаккхара, даь ше юхаметтаоттадара. Цхьабакъда керттердар из дац. МукIарал дар, бехказло ехар бехктоккам байбара ларде мича дуж нагахьа санна кхыча бахьанашца бакъдеш из деце. Цу тайппара, цхьаккха хIама ца тувладолийташ долла хIама ше ма-дарра тахка деккхарийла ва следователь, хIаьта прокурори суди — бехказа воалачо ше дувцачул совгIа, масеза санна, долла хIама тахкеи хьисапдеи.

Бехказло ехар, нагахьа санна цIенача дег тIара дехке а ваьнна ехаш из яле, — из эггара хьалха кIеаргга психологически драма я, садуаш, саготдеш яь уйлаш я, догдоахийла йовр да, юххера а саго тейла. Из долла хIама эггара хьалхахь хардаралдар даьччо. Ца тайпар советски тешамеча гражданий мугIаре дIахотта цун безам бале.

А. МОРОЗОВ,
Нохч - ГIалгIайн АССР прокурора заместитель.

Лора хьехамаш МАРХАШИ БЕРАШИ

Вай республикерча дынах тешарий унахцIенонна кIезига зе дац мархаша, къаьстта а берий. БIаьччача бетта шоай ханнахьа хIама даац бераша, буаш бола кхача яькха хул, кхоачам хилдал белокаши витаминаши юкъе а йоацаш, хIаьта из бахьан долаш талх кер чу гIолла ший лерргагIа кхача лела физиологически процесс, хала лазараш кхет. Къаьстта хало оз гIоарал дайнача, кхайкор, цIаний лазар, цIий кIезига долча бераша. ДIа-юха дувла лазараш аттагIа тIаэц кхача юхаэзача бераша. Школьникаш урокаш тIа боагIалац, хьехархочо хьалхайоаха материал дика дIачулацац.

КIезига зе хилац мархаш доастача деношка а, деддеш белгалдоах уж дынах тешараша. Дынах тешаш болча бусалба дезало ший декхар лоархI мархаш доасташ эргадаьккха даа хIама кийчделга, вIаши марха къоабалде дIачухьачу ух. Дынах тешаш бола цхьабараш болх дIа а кхессе кхыча юрташка ух гаргарча наьха марха къоабалде, хIаьта школьникаш а боккхагIчар даьр де гIерташ занятешка а ца болхаш Iа. Масала мархаша доастача деношка дешархой школе ца ухаш моттигаш дукха хиннай республике школашка. Цу хана нах сов дукха дIа-юха ухаш хиларца дувзаденна дукхагIа дарж наха юкъе лазараш, грипп, дIайха лазар, чепгара лазар.

Цул совгIа, кхача сов хьаьна хилча керо-шоргаша бу болх талх, желудкаи нийс кейсарилтен язва геттара даьрлу, сим цамогаш хул, каста талхаш йола продукташ йIаьххача хана мишта йоадае еза а ца ховш дIаехка йоадайича царех отравлени хул. Гипертония яхача лазарах цамогаш болча наьха цIий давлени лакхлу.

Вай республике дукха болх бу кагирхошта атеистически кхетам балара: лекцеш еш, беседаш ю атеистически темах лаьца, цхьабакъда цунах а кхоачам хилац, хIана аьлча дынах тешацпи политически кхетам кIезига болашц бола юкъ-юкъера кагирхой дын фанатикий зуламеча влияннена кIала нийслу хIанз а.

Н. ПЫХАЛОВА,
лор.

Спортацара безам чIоагIлу

Хьалкхувча тIехьенна физически кхетам балара болх йоакхо еш лелабу Назрановски районе. Из болх къаьста дика вIаштIехьбаьккхаб Назрановски берий спортивни школе (директор А. Тангиев). Цу школа спортсменаша дукхаза а яьхай Ерригроссийски республикански яхьашка хьалхара моттигаш. Царех ба Цолоев И., Кокорхоев М., Оздоев Ю., ишта кхыбараш.

Дика каьннай шоай подгруппе хьалхара моттиг яьккхача цу школа къонача футболистий а (тренер А. Хатагов).

ХIара дийнахьа шерлуш латт спортсмений-разрядникий мугIараш. 1975 шера уж 1600 саг хиннавале, укх шера из цифра 1800 -нега кхаьчай.

Къаьстта белгальяккха еза городе Грозне машинашъеча болхлой профсоюза обкома республикански спартакиаде дакъа лаьца «Электроинструмент» завода коллектив. Спартакиада юкъейоагIаш яр: волейбол, баскетбол, теннис, пятиборье.

Къаьстта ира хилар волейболах ловзар. «Электроинструмент» завода команда кхоалагIа призовой моттиг яьккхар, спорта мастераш ловзаш хинна «Электроприбор», «Пищемаш», «Трансмаш», СКПБ опытни завод, ишта кхыяраш санна йола низбола командаш тIехьа а юташ. Теннисистий командо а ишта кхоалагIа моттиг яьккхар.

ХIанзарча пятиборья яхьашка а дизза дакъа лаьцар завода спортсменаша. Къаьсттача зачете пятиборье республика чемпион хилар «Электроинструмент» завода болхло Н. Экажев, кхоалагIа моттиг яьккхар С. Новиковс.

Спартакиада зачете «Электроинструмент» завода команда бархI коллектива юкъе йиълагIа моттиг яьккхар. Из завода спортсмений дика толам ба цу санна йолча йоккхача яхьашка спортсменаша духхьашха дакъа лоацаш хилар диллача хIаьта а. Цу спортакиада кийчо еча къаьстта дика новкъостал дир завода администраце, профсоюзни организаце (директор Мальсагов А. А., завком А. Темирханов).

Во вIаштIехьбаьккхабац спортивно-массови болх Назранерча № 3 йолча, Экажевски, Яндырски юкъерча школашка.

Района спортивно-массови балхаца кхоачамбоацараш а да. Назране вIалла а яц цхьа бахьан а кийчъяь спортплощадкаш. Теша безам ба, района кулгалхоша цу лоархIамеча деша йоакхо ергхиларах.

З. ХАУТИЕВ,
«Электроинструмент» завода спортах вола инструктор-методист.

ЧЕМПИОНА КЕРДА СТАРТАШ

Укх тIеххьарча хана ЧИГУ физвоспитане факультета студента, СССР спорта мастер Казанцев Александра цIи шерра яйзай вай республике. ДIадахал шера спорта мастер, «Спартак» общества Ерригсоюзни яхьашка чемпион хилар из, Нохч - ГIалгIайче керда рекорд оттайир.

ХIаьта ишта городе Ереване чакхъяьннача хьалхле яккхара Ерригсоюзни яхьашка а аьттув баьлар грозненца, ший рекордал тIехьавала вIаштIехьдаьннадеце а — 75 41 очко.

— Хила езаш дукха яхьаш а тренировкаш а я тха, — аьлар ший воIах цун тренера, СССР спорта мастера М. В. Казанцева. — Хетаргахьа укх шера тIеххьара ВЦСПС кубок яккхаш города Ялте чакхъергвараш. Цига хьожарга тхо тхоь рекорд кхы а лакхъе. Цул тIехьагIа Москва-80 Олимпиадага кийча. Сашайна из кхаргIадиргна хила дахьена хет тхона.

А. МОИСЕЕВ.

СТУДЕНТИЙ ДЕЗАЛЕ ДIАЭЦАР

Вай республика вузашка традици а хинна дIаэттад деша дIаэтта кагий нахи, мехкарийи студентий дезале дIаэцара цIей. Из цIей хилар укх деношка Миллионщикова цIерагIарча Грозненски мехкдаьтта институте а.

«Машиностроитель» яхача кинотеатре хинна торжественни собрани хьайнйллар института парткома секретара Г. С. Бородаева. Керда тIаийца студенташ даькъала бийцар института дешара даькъерча проректора В. Г. Беликова, ВЛКСМ горкома хьалхарча секретара Г. Эльмурзаева, кхоалагIча курса студента Е. Резуценкос. Деша эйттача студентий цIерагIа гулбеннараш-ка дика деша, института традицеш дIахо кхахьа, студента цIи сийлеца лелае дош делар А. Скопас.

Баьчча цIи лелаеча майдан тIа а баха зизаш дехкар студенташа.

Цул тIехьагIа студентий колонна института керттерча корпусагахьа яхар. Укхаза I-ча курса студента Н. Кузьмичева боккхача чаме чу хьаллотаю знаней факел. Студенташта дIалу символически билети дIоагIеи. 850 студенто дика деша, лакха говзал йола специалисташ хила дув буъ.

Цу тайпара цIей хилар Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университете а.

Я. РОЗИНА.

ДАА ХIАМА ЧАМ БОЛАШ КИЙЧДУ

Диъ шу гаргга хьалха Горячеводски бурув тохара балхий управленерча вышкаш хьалъеча бригадана повар эш аьнна шийна хьахезача цита балха яха лаьрхIар Автурханова ТIауса.

Казрай отделе документашка а хьежа цунга аьлар:

— Ховш хилалахь, Автурханова, вышко - монтажникаш эггара халагIа болх беш бола нах ба хьона. — Цар болх бечча е наькъаш а хилац е даа хIама кийчде электрически плиташ а яц. Цига хало хургдолга ховш хилалахь.

Цхьабакъда халонех кхераялацзар ТIаус. Цу хана дена хьайоагIа из поккхагIволча прораба В. П. Слесарева кулгалдеча вышкаш хьалъерий бригаде повар йолаш. Вышко-монтажникашта хов нийсса 12 сахьат даьлча шоашка хьежаш чам бола даа хIама хургдолга.

ХIанз ТIаусаца болх беш я кхы цхьаькха а повар — Байрахмадова Зайпап. Цу шин кхалсага вIаштIехьдоал 40—50 сага даар кийчде.

Укх шера май бетта «ХIара балха денна — дикала Знак» яха Грозненча химикий довзагIа къахьегалга бригаде дувцача собране Автурхановас йистхила дош а дийха аьлар:

— Из болам хьаллацара шо санна раьза да Зайпапи сон.— Оаха дош лу шоана тха болх цхьаккха «брак» йоацаш хургхилара.

Шоай дош кхоачащдеш хьабоагIа кхалнах. Ханнахьа чам болаши тайп-тайпари даа хIама кийчду цар вышкаш хьальерашта, электромонтажникашта, механизаторашта.

ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера шоай дIаоттае езача пхе бурув тохача установкех кхоъ дIаоттаяь баьннаб вышкаш хьалъераш. Цар дош деннад шера план 5-ча декабрга кхоачашъе. Бригаде къахьегама толамаш даха гIо ду бо̀хлошта даа хIама кийчдеча Т. Автурхановаси З. Байрахмадоваси.

А. ТИЩЕНКО.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 сентябрь.

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадераш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — Мультфильмай программа. 10.00 — Московски театра фильм-спектакль. 14.05 — Документальни фильмай программа. 14.50 — Гомер. «Одиссея». 2-гIа передача. 15.45 — «Объектив». 16.15 — «Тха беш». 16.45 — Берашта телевизионни документальни фильмай программа. 17.15— «ГIатта, тха илли». 18.00 — Кердадераш. 18.15 — «ХIара сурта тIа — малх». 18.30 —Фильм-концерт. 19.00 — Америка 70-ча шерашка. Филадельфи: «ДIададхара хIаллардари». 19.30 — Футбола СССР чемпионат. «Динамо» Москва — «Динамо» Киев. «Динамо» Центральни стадионера трансляци. 21.15 — «Ха» Информационни программа. 21.45 — СССР-а. Доккхача театра скрипачий ансамбла концерт. 22.35 — Мотоциклаш хахкара дуней чемпионат. Финал. Польшера трансляци. Из чакхъяьлча — кердадераш.

II-гIа ПРОГРАММА

18.30 — Телехьажархой заявкех концерт. 19.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла» Информационни программа (эрсий, гIалгIай. меттала). 19.20 — Киножурнал. 19.30 — «Сийлахьдоккха гIулакх бахьан къовсам лоаттабьераш». С. М. Киров (нохчий меттала). 19.30 — «Шоана, бераш». 19.55 — «Цхьан дезале». Номер 1572 йолча автоколонна коллективе (гIалгIай меттала). 20.15— РСФСР автономни республикай денош. Бурятская АССР. Документальни фильм «Бурятах дувцараш».

8 сентябрь.

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадераш. 9.10 — «Iуйранара гимнастика». 9.30 — «ГIатта тха илли». 10.15 — «Ералаш» яхача художественни юмористически киножурнала оагIонаш тIа гIолла. 11.05 — Грузе халхара Пачхьалкхен ансамбла концерт. 11.35 — «КIаьнки кемаши» яха документальни фильм. 14.10 — Кинопрограмма. Корейски Халкъа Демократически Республика денга. 14.40 — З. Воскресенская. «Ленинах дувцараш». 15.10 — Ашараш лекх культура Московски института халкъа инструментий оркестро. 15.40 — Берашта дола художественни фильм. 16.45 — Iилма—тахан. 17.15— «24 сахьат». Информационни выпуск. 17.40 — «Юьта сердалонаш». Социалистически яхьа дневник. 18.00. — Кердадераш. 18.15 — «ДоттагIалла чаькъашка». Германски Демократически Республика. 2-гIа передача. 18.45—Хоккея дуней халкъашта юкъера турнир. СССР сборни — Финлянде сборни. Монреалера передача. ПерерывагIа «Спортлото» тираж. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — СССР халкъа артистка О. Н. Андровская. 22.40— Халхарий зал. Передача чакхъяьлча — кердадераш.

II-гIа ПРОГРАММА

18.00 — «Партe оапцагIабахьа» (нохчий меттала). 18.15 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.35 — Фильм. 18.45 — «Бурунный» совхоза опытацара. Комсий бешIамашкара репортаж. 18.55— Документальни фильм. 19.10 — «Общественни балха тIара саг». Агитатор Т. П. Мишустина. 19.20 — Хоамаш, реклама. 19.25 — «Шоана, бераш». 19.35 — Азербайджански ССР «Полястан Баяты Шараз» яха телевизионни фильм.

РАДИО

7-гIа сентябрь.

6.30 — Беседа (эрсий меттала). 6.50 — Коммунисташ хьалха латт. «Лермонтовский» совхозера передача (эрсий меттала). 7.20 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.26 — «Сердало» газета обзор. 7.32 — Хоамаш. 8.25 — Нохч-гIалгIай ашарий концерт (гIалгIай меттала). 8.45 — Идеологически кадрашта — ца хаддаш теркo. КПСС Урус-Мартановски райкома пропаганди агитацеи отдела заведующе А. Музаева выступлени (нохчий меттала). 9.15 — Тха почта (нохчий меттала). 9.30— Радиовыпуск — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала). 16.00 — Ялат довлга дIададкхаl (эрсий меттала). 16.15 — Пайда беши дикал йолаши хилийтар духьа. «Промавтоматика» опытни заводера передача (нохчий меттала). 16.30 — Юьта боахаме хьалхалаттараш(та) дола концерт (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIолла хуьлдуш морхаш а йолаш йоцучу махкана гIолла секунде 3 — 7 метр сиха. Дийнахь температура республике гIолла 24 — 29 градус, Грозне — 27 — 29 градус йолаш хилен тарлу.

Кхоана республике хуьцалуш чачан дIадахкечи хилен. Мух секунде 3 — 7 метр сиха хилен. 12 — 17 градус, дийнахьа 23 — 28 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культура отделан — 3-61-46; промышленни отдела — 3-42-30; юрта бахама отдела — 3-42-28; кехаташ отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректор ске — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен ереи, шоаттеи деношка

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

СФ05478

Заказ № 6710.